

Historical empathy scale-adult form: A study on validity and reliability

Hüseyin ÇALIŞKAN

ORCID: 0000-0001-6849-1318, E-posta: caliskan06@gmail.com

Institution: Sakarya University, Education Faculty, ROR ID: <https://ror.org/04ttnw109>

Yusuf YILDIRIM

ORCID: 0000-0003-0035-8443, E-posta: yusufyildirimakademik@gmail.com

Institution: İnegöl Erdem Beyazıt İmam Hatip Secondary School

Alperen ÇALIŞKAN

ORCID: 0000-0001-7804-5661, E-posta: alperenncaliskann@gmail.com

Institution: Mus Alpaslan University, Education Faculty, ROR ID: <https://ror.org/009axq942>

Abstract

The purpose of this study is to develop a valid and reliable measurement tool to identify the historical empathy tendencies of adults including cognition, affect, and behaviour dimensions by treating the individual as a whole. In this study, where four different study groups were used, each group was determined by the convenience sampling method, one of the purposive sampling methods. The study group consisted of 1132 adult individuals living in different parts of Turkey. The study group consisted of 322 adults for Exploratory Factor Analysis (EFA), 381 adults for Confirmatory Factor Analysis (CFA), and 356 adults for criterion-related validity studies of the scale. In addition, the study group for test-retest reliability consisted of 73 individuals studying at the faculty of education of a state university in the Marmara region. At the end of the Exploratory Factor Analysis, a 16-Item measurement tool consisting of three sub-factors, namely "cognition", "affect", and "behaviour", explaining 57.25% of the total variance was obtained. The Internal Consistency Reliability Coefficient calculated for the whole scale was calculated as .88, .85 for the first factor, .82 for the second factor and .80 for the third factor. The Test-Retest Reliability Coefficient of the scale was found to be .77, .72 for the first factor, .73 for the second factor and .70 for the third factor. It was determined that the Item-total correlations of the subscales ranged between .48 and .62 and all the differences between the means of the upper and lower 27% groups were significant. In conclusion, it is concluded that the "Historical Empathy Scale-Adult Form" developed to identify the historical empathy tendency levels of adult individuals is a valid and reliable scale as it meets the psychometric criteria of scale development studies to a good extent. The scale, which is observed to be in line with the theoretical structure of the concept of empathy, consists of three dimensions: cognitive, behavioural, and affective. Using this developed scale, relational studies can be conducted in order to identify the historical empathy tendencies of adult individuals or to explain them with related concepts.

Keywords: empathy, historical empathy, scale development, social studies, history education

Introduction

People are often curious about the lives, living conditions, and emotional states of the people, who lived in the past. By means of this curiosity, they make evaluations about the facts they have learnt about the past. It is important that these assessments accurately reflect the truth and reality. It is necessary to have a historical perspective in order to interpret the values of people in a way that reflects the truth and reality. Historical Perspective is defined as being aware of the differences between the past and the present by understanding the social, cultural, intellectual and emotional environment that shaped the lives and actions of people, who lived in the past (Seixas & Peck, 2004). Hartmann and Hasselhorn (2008) defined historical perspective as the understanding of the worldviews that influence the actions of historical figures in accordance with the context of the period. For this, individuals need to gain a historical perspective. One of the ways that can be used by individuals to gain historical perspective is expressed as Historical Empathy Skill (Endacott, 2010).

The concept of historical empathy is based on empathy. Empathy is defined as the process of putting oneself in the other person's place, looking at the events through that person's point of view, understanding, feeling and communicating that person's feelings and thoughts correctly (Dökmen, 1997). Historical empathy is closely related to the concept of empathy and serves to use the concept of empathy in understanding and making sense of historical events. For this reason, the Historical Empathy Skill was included in the 2018 social studies curriculum not as an independent skill but as a sub-step of the empathy skill (Çalışkan & Demir, 2019). Although the concepts of empathy and historical empathy have similarities, there are also points where they differ from each other. While empathy helps us to understand the behaviours and emotions of individuals with whom we live in the same time period, historical empathy refers to understanding people's actions in the past by considering the conditions of the period (Yeager & Foster, 2001). Although empathy is defined as thinking and acting by putting oneself in someone else's shoes as a psychological concept, historical empathy is defined as trying to understand someone who lived in the past (Okur Berberoğlu & Berberoğlu, 2015). Imagination is important in historical empathy (Hanneke, Geerte, & Carla, 2020). An individual can visualise the past thanks to his/her imagination (De Leur et al., 2020), thus he/she can make more realistic sense of the past and the individuals who lived in the past.

Historical Empathy, which is expressed by the concept of "historical empathy" in English literature, briefly refers to the process of understanding people in the past (Lee & Ashby, 2001). It is the process of understanding the actions of people, who lived in the past, by focusing on the nature of their knowledge, values, and beliefs from their perspectives (Barton & Levstik, 2004). Bryant (1982), on the other hand, defines the historical concept of empathy as an emotional response to the perceived emotional experiences of others. Historical Empathy refers to "making sense of the sociocultural, intellectual and emotional factors that affect and shape the lives and activities of individuals, who lived in the past, and taking these into account when making inferences or evaluations about the past time" (Ministry of National Education, 2018b). Historical Empathy refers to evaluating people within the conditions of the periods, in which they lived, rather than making empathy by putting oneself in the place of people, who lived in the past.

Historical Empathy has aspects that focus on historical events and the learner. First, historical empathy has a functional position in our understanding (Hanneke, Geerte, & Carla, 2020) and

making sense of history. Historical Empathy is used in the process of making sense of historical experiences and clarifying students' decisions, feelings and thoughts. Huijgen et al. (2014) stated that historical empathy is needed in order for the individual to gain the ability to imagine themselves to be in a situation that they can never experience and to prevent history from being an unopened book. Brooks (2011) stated that historical empathy has significant contributions to intuiting and understanding the views and decisions of historical characters. Endacott and Brooks (2018) define historical empathy as the process of students' cognitive and emotional interaction with historical figures in order to better understand and contextualise the experiences, decisions, or actions of individuals, who lived in the past.

Historical empathy consists of three dimensions: cognitive empathy (Altıkulaç & Gökkaya, 2014; Çalışkan & Demir, 2019; Foster, 1999; Lee & Ashby, 2001; Karabağ, 2015); affective empathy (Altıkulaç & Gökkaya, 2014; Bryant, 1982; Bryant & Clark, 2013; Hanneke, Geerte, & Carla, 2020; Huijgen et al, 2017; Karabağ, 2015); and, behavioural empathy (Çalışkan, 2008; Endacott & Brooks, 2018; Hanneke, Geerte, & Carla, 2020). Many studies have focused on the cognitive dimension of historical empathy (Hanneke, Geerte, & Carla, 2020). The cognitive empathy dimension, which is one of the dimensions of historical empathy, can be considered in two ways. First, in order to be able to empathise historically, it is necessary to have some historical knowledge. This is a pre-condition for historical empathy. Therefore, the role of historical empathy in history is considered cognitive (Karabağ, 2003). Because it is a necessity to have some historical knowledge in order to be able to make historical empathy. The second aspect of the cognitive dimension is to be able to understand the acts of people, who lived in the past. The individual's comprehension of information and facts of the past through historical empathy demonstrates the cognitive empathy dimension. As a matter of fact, emphasising this situation, Foster (1999) defined historical empathy as examining and understanding the perspectives of people in the past and making them permanent in contemporary minds.

The second dimension of historical empathy is Affective Empathy. Historical Empathy helps individuals to put themselves in the shoes of those people and share their feelings from the perspective of past events and the conditions of the time. In this context, historical empathy also has content specific to affective characteristics (Huijgen et al., 2017). The basis of these contents is to appreciate what people who lived in the past did by taking their perspectives as a starting point (Foster, 1999). Appreciation constitutes a sub-step of the affective dimension. In fact, historical empathy is expressed as the ability to understand the emotions of historical personalities in order to explain their actions (Karabağ, 2015). In addition, thanks to the characteristics taken from empathy skills, bringing emotions to the forefront has given historical empathy an affective quality. Historical Empathy not only helps to understand emotions but also the values, attitudes and beliefs of people living in the past.

The third dimension of historical empathy is Behavioural Empathy. Historical Empathy also causes individuals to act based on past events and individuals living in the past. In the behavioural dimension of historical empathy, it is expressed that the individual is influenced by historical information, events, and characters. As a matter of fact, in addition to the cognitive and emotional aspects of empathising historically, the fact that it is defined as an action or skill (Çalışkan, 2008; Hanneke, Geerte, & Carla, 2020) illustrates its behavioural characteristics. This situation can be

exemplified by action-based behaviours such as showing respect to historical persons, giving particular importance to visiting historical places, preferring historical clothes, etc.

The importance of historical empathy skills in the education process cannot be ignored. Therefore, historical empathy skill was included in the 2005 curriculum and in the social studies and history curricula that were updated in 2018. The "historical empathy scale in adolescents" developed by Çalışkan and Demir (2019) for measuring this concept in the literature addresses adolescents and measures historical empathy tendencies from cognitive and affective points of view. In addition, the "Historical Perspective Acquisition Scale" developed by Hartmann and Hasselhorn (2008) was adapted into Turkish by Dinç and Üztemur (2018) through history and social studies teacher candidates. Despite all these, no comprehensive measurement tool was found to improve the historical empathy levels of adults. Considering this point, it is believed that the developed scale is unique because it is intended for adults, includes cognition, affect, and behavioural dimensions, and aims to determine the historical empathy tendency, and it is believed that it shall contribute to the literature. In this context, the purpose of this study is to develop a valid and reliable measurement tool to identify the historical empathy tendencies of adults including cognition, affect, and behaviour dimensions by treating the individual as a whole.

Method

Development Process of the Scale

In the process of developing the Historical Empathy Scale-Adult Form, the stages in the relevant literature on scale development (Büyüköztürk, 2005; Tezbaşaran, 1996) were followed. In this framework, first of all, a pool of Items was created. In the following stage, draft expert opinions were obtained and a pilot application was carried out. Finally, in order to determine the validity and reliability of the draft scale, it was applied to the relevant sample group and the obtained data were analysed.

Creation of an Item Pool In the first stage of the development of the scale, an Item Pool was created. In order to be able to write Items suitable for the purpose of the scale, the literature on empathy and historical empathy in both international and national contexts was reviewed and necessary examinations were made. In this literature review, it was determined that there is no scale to determine the historical empathy tendencies of adult individuals. It was determined that there was only a scale development study (Çalışkan & Demir, 2019), which was also authored by one of the authors of this study, aiming to measure the historical empathy of adolescents. In addition, it was determined that there is a historical perspective acquisition scale developed by Hartmann and Hasselhorn (2008) and adapted into Turkish by Dinç and Üztemur (2018). An Item Pool consisting of 40 Items was created with the contributions of the researchers and two academicians in the field of psychology based on the literature and scale development studies on empathy and historical empathy on an international and national basis. Here, especially the Items in the Item Pool used by Çalışkan and Demir (2019) in scale development were also used to a great extent. In addition, while writing the Items, care was taken in writing Items that would reveal the basic sub-dimensions of empathy. While determining the Items in the Item Pool, special attention was paid to the fact that the Items

should be simple, understandable, and clear expressions that can be understood by adult individuals and that they should not contain multiple judgements at the same time. After the determination of these Items, expert opinions were consulted for content validity.

Obtaining Expert Opinions Content Validity Studies based on expert opinions were carried out by using the Lawshe Technique (Yurdugül, 2005). The opinions of nine experts (two teachers in the field of social studies/history, two Turkish teachers, one psychologist, one counsellor, and three measurement and evaluation experts) were obtained in order to determine whether the content, Items, instructions, and response format of the draft Historical Empathy Scale-Adult Form were appropriate and comprehensible. The experts were asked to evaluate the Items of the draft scale in terms of meaning, comprehensibility, appropriateness to the level, completeness, measurement adequacy, and quality. For each Item, they were asked to make a decision as "keep it", "remove it" or "modify it" as a triple rating and to express their reasons and suggestions. The suggestions of experts for correction of 5 Items were taken into consideration and necessary actions were taken regarding these Items. Then, the content validity rate and indices were calculated and 4 Items were removed. Thus, the Item Pool consisting of 36 Items was finalised. In the context of the results obtained from all these procedures, it was accepted that the content validity of the scale was appropriate and sufficient. In addition, these 36 Items were prepared based on the five-point Likert Type. In addition, rating statements such as "5-Always", "4-Often", "3-Sometimes", "2-Rarely", and "1-Never" were placed opposite each statement. Then, an appropriate instruction was added to the beginning of the scale and the pre-tested Historical Empathy Scale-Adult Form was made ready for the application.

Pilot Application In order to check the functionality and status of the scale Items in the relevant sample group in general, a preliminary application was performed before the actual application for the development of the pre-test scale. This application was performed with a group of 30 adults, aged between 21 and 28, who were studying in the fourth year of the faculty of education of a state university. At the end of this preliminary application, no problems were encountered and it was decided that the scale Items were comprehensible by the relevant sample group and that the scale had the quality of serving the purpose of the scale. During this process, it was decided to add a control Item, especially since there was an impression that there might be a problem with the participants' sincere answers. In this context, Item No 14 of the pre-test scale was added back to the scale as Item No 37, and its function as a control Item was ensured. The finalised 37-Item pre-test scale was applied to the study group for factor analysis.

Study Group

The compliance of this study which was carried out with human participants with ethical rules was approved by Sakarya University Educational Research and Publication Ethics Committee (dated 08.12.2021, Issue: 02, Decision No: 21). In this study, where four different study groups were used, each group was determined by the convenience sampling method, one of the purposive sampling methods. The study group consisted of 1132 adult individuals. The first study group consisted of 322 adults from various occupational groups (teachers, academicians, housewives, civil servants, private sector, retired, etc.) from different cities in Turkey, aged between 18 and 61, with an average age of 37.44. Exploratory Factor Analyses (EFA) of the scale was carried out based on the data collected from this adult study group. In order to test the framework obtained by EFA (Exploratory Factor Analyses), the second study group of the research was used for Confirmatory Factor Analysis (CFA). This group

consists of 381 adults from various professions in different cities of Turkey, aged between 18 and 61, with an average age of 35.56 years. Criterion-Related Validity Studies of the scale were carried out with the third study group of the study. The individuals in this group are a total of 356 adults from various occupational groups in different cities of Turkey, aged between 18 and 63, with an average age of 30.12 years. Test-retest reliability studies of the scale were carried out on the fourth study group of the study. The participants in this group were a total of 73 pre-service teacher students, who were studying at the faculty of education of a state university in the Marmara region, aged between 19 and 24, with an average age of 21.12. Personal details of all these study groups are presented in Table 1 below.

Table 1

Personal Details of the Participants in the Study Groups

Personal Information	Group	I. Study Group (EFA) N=322		II. Study Group (CFA) N=381		III. Study Group (Criterion-Validity) N=356		IV. Study Group (Test-Retest) N=73	
		f	%	f	%	f	%	f	%
Gender	Female	164	50.9	227	59.6	276	77.5	58	79.5
	Male	158	49.1	154	40.4	80	22.5	15	20.5
Educational Background	Primary School	10	3.1	1	0.3	2	0.6	-	-
	Secondary School	11	3.4	3	0.8	5	1.4	-	-
	High School	34	10.6	24	6.3	40	11.2	-	-
	Bachelor's Degree	210	65.2	230	60.4	232	65.2	-	-
	Postgraduate	57	17.7	123	32.3	77	21.6	-	-
Year	2nd Year	-	-	-	-	-	-	31	42.5
	3rd Year	-	-	-	-	-	-	14	19.1
	4th Year	-	-	-	-	-	-	28	38.4

Data Collection Tools

In the scale development study conducted for the criterion-related validity procedures of the developed scale, two different measurement tools named Toronto Empathy Scale and Altruism Scale were used. Details regarding these measurement tools are given below.

Toronto Empathy Scale It is a Likert-Type measurement tool developed by Spreng, Kinnon, Mar and Levine (2009) in order to identify the empathy levels of individuals and adapted into Turkish by Totan, Doğan, and Sapmaz (2012). This measurement tool is one-dimensional and consists of a total of 13 Items, 8 of which are negative (1,3,5,7,8,9,11,12). The lowest score that can be scored on the scale is 13 and the highest score is 65. During the adaptation of the measurement tool into Turkish, Explanatory Factor Analyses and Confirmatory Factor Analyses were performed for construct validity, and it was determined that the scale had construct validity. The results of the analysis for the reliability of the scale showed that the Cronbach Alpha Internal Consistency Coefficient was found

to be .79. As a result of the analysis conducted with the data set used in this study, the Cronbach Alpha Internal Consistency Coefficient of the scale was found to be .82.

Altruism Scale It is a Likert-Type measurement tool developed by Rushton et al. (1981) in order to identify the altruism tendencies of individuals and adapted into Turkish by Tekeş and Hasta (2015). While it was recommended to use a single-factor structure in the original scale, according to the findings of the adaptation study, this measurement tool consists of a total of 20 Items with two factors named "helping-14 Items" (1, 2, 3, 9, 10, 11, 11, 12, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20) and "donation-6 Items" (4, 5, 6, 7, 8, 8, 15). There are no reverse-coded Items in the scale. High scores obtained from the measurement tool indicate a high level of altruism. During the adaptation of the measurement tool into Turkish, Explanatory Factor Analyses and Confirmatory Factor Analyses were performed for construct validity, and it was determined that the scale had construct validity. The results of the analysis for the reliability of the scale showed that the Cronbach Alpha Internal Consistency Coefficient was found to be .84. As a result of the analysis conducted with the data set used in this study, the Cronbach Alpha Internal Consistency Coefficient of the scale was found to be .89.

Collection and Analysis of Data

In order to develop a measurement tool by determining the validity and reliability of the Historical Empathy Scale-Adult Form, data were collected from 1132 adult individuals from various occupational groups from different cities of Turkey, some through Google Forms, and some through face-to-face surveys. Necessary statistical procedures were carried out with the obtained data in the context of the procedures to be carried out regarding the purpose of the study, validity and reliability procedures. First of all, normality tests of the data set belonging to each study group were performed. The kurtosis and Skewness statistical values obtained regarding the normality of the data are presented in Table 2.

Table 2

Kolmogorov-Smirnov, Kurtosis and Skewness Statistical Values for Normality of the Data

		EFA Data N=322	CFA Data N=381	Criterion -Validity Data N=356	Test-Retest Data N=73	
					Pre-test	Post-test
Historical Empathy	Skewness	.050	.138	-.457	-.352	.080
	Kurtosis	.049	-.077	-.387	-.241	-.954
	Kolmogorov-Smirnov	.032	.045	.082	.118	.079
Altruism	Skewness	-	-	-.051	-	-
	Kurtosis	-	-	.081	-	-
	Kolmogorov-Smirnov			.036		
Toronto Empathy	Skewness	-	-	.439	-	-
	Kurtosis	-	-	-.210	-	-
	Kolmogorov-Smirnov			.072		

The data belonging to each study group were tested for normality both in terms of total scale scores and individual Items, and the kurtosis and Skewness values of the obtained value were found to be between -1 and +1. Moreover, it was determined that the normality (Kolmogorov-

Simirnov/Shapiro-Wilk) test results of the total scale data of each study group were not significant ($p>.05$). According to all these findings, it was determined that the data sets were normally distributed. Exploratory Factor Analysis (EFA) was used for the construct validity tests of the scale and Confirmatory Factor Analysis (CFA) was used to confirm the structure obtained through these analyses. Reliability determination analyses were performed in order to determine the reliability of the scale. In addition, the necessary analyses regarding the criterion-related validity of the scale were performed by using the data collected through two different measurement tools. SPSS 22 and AMOS 21 package programs were used in all these analyses.

Findings

EFA Findings Regarding Construct Validity

First of all, necessary procedures were carried out regarding the control Item added to the scale in order to check whether the individuals answered the scale sincerely or not. The correlation between the Control Items was calculated as .75. It was determined that this obtained value had a significance level of .001. This finding can be interpreted as an indication that adult individuals answered the scale sincerely. After these procedures, Item No 37, which was used as a control Item, was removed from the analyses and the procedures of EFA Analysis were initiated.

Whether the Historical Empathy Scale-Adult Form was suitable for factor analysis was investigated by taking into account the results of Kaiser-Meyer Olkin (KMO) and Barlett Sphericity Tests. The obtained findings are presented in Table 3.

Table 3

KMO and Bartlett Test Findings

Kaiser-Meyer - Olkin (KMO)		.87
	Chi-square	2050.18
Bartlett's Test	sd	120
	p	.000

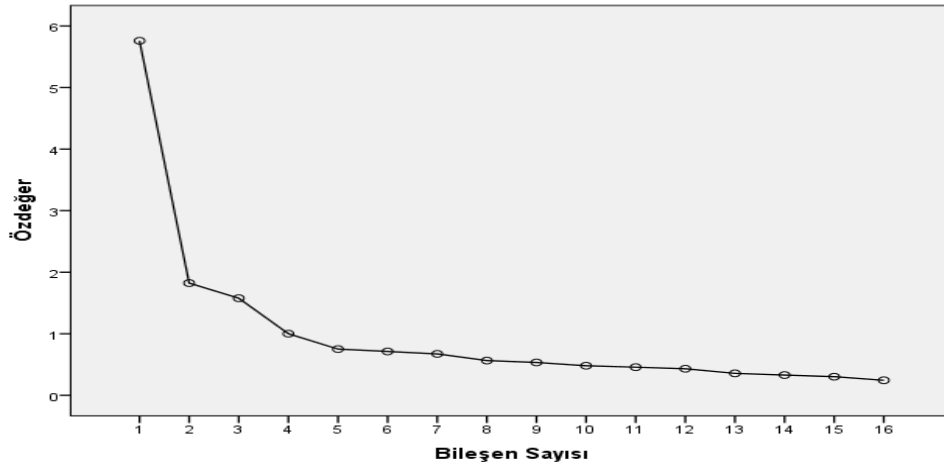
When the obtained findings shown in Table 3 are analysed, it can be seen that the KMO test value is calculated as .87. Based on this value, it can be said that the sample size in the data set used is suitable for factor analysis. In addition, it was determined that Barlett's test of sphericity was meaningful ($\chi^2=2050.18$; $p<0.01$). According to Jeong (2004), the KMO test value should be .60 and above and Barlett's test of sphericity should be meaningful. When both test results are considered in general, it can be said that the data set used in the study meets the basic assumptions mentioned above at a good level and is suitable for the factor analysis to be performed.

In order to test the construct validity of the Historical Empathy Scale-Adult Form, the reliability of the scale Items was examined first, as it is a prerequisite for validity without performing EFA. At the end of the analysis, one Item (Item No 16), which decreased the reliability of the scale and had a low Item-total correlation value, was removed from the scale. In the Exploratory Factor

Analysis (EFA) conducted to determine the structure of the remaining 36-Item Draft Scale and to reveal the dimensions of the scale, Principal Component Analysis was used. Based on the idea that the scale dimensions are related to each other (Büyüköztürk, 2002), the necessary analyses were performed using the direct oblimin technique on skew rotation procedures. As a result of the analyses, the slope-deposition graph, which is shown in Figure 1, was obtained.

Figure 1

Slope-Deposition Graph

According to the slope-deposition graph in Figure 1, it is determined that rapid declines with high acceleration are experienced. Basically, it is determined that there are three breaks, these breaks are fixed after the third break, and there are three factors with eigenvalues greater than 1.00. In addition, since the number of factors determined was compatible with the factorisation in the theoretical structure determined at the beginning of the scale development process, the three-factor structure of the scale was recognised.

In the performed factor analyses, Items that did not have a load value in any of the factors and overlapping Items were removed from the data set one by one in line with the criteria such as Item load values' being $>.30$ and overlapping status (Tabachnick & Fidel, 2001) (Items 4, 5, 10, 12, 13, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 37) and the analyses were repeated until the most appropriate structure was determined and it was determined that the 3-factor structure did not change. The findings related to the three-factor structure are presented in Table 4.

Table 4

Findings Regarding Scale Items and Factors

The Actual Scale Item No	Draft Scale Item No	Expressions	Load Value After Rotation			Common Factor Variance
			Factor No 1	Factor No 2	Factor No 3	
1	8	I can understand the impact of past events on people.	.73	.10	.03	.54
2	3	I can imagine the lives of people, who lived in the past.	.71	.22	.18	.59
5	2	I can understand the feelings of people, who have lived in the past.	.69	.21	-.02	.53
7	1	I can understand the thoughts of people, who have lived in the past.	.69	.28	-.01	.56
10	9	When I look at a picture from the past, I can understand the things that happened in the picture.	.68	.09	.29	.56
11	7	I can visualise the place, where an event happened in the past, according to the conditions of the period.	.63	.24	.16	.47
13	11	I can understand the connection between the way people lived in the past and the way they dressed.	.62	.13	.16	.43
16	27	While visiting historical places, I can have an idea about the daily lives of the people of the period.	.53	.04	.42	.46
3	25	When I am watching historical films, documentaries, etc., I put myself in the shoes of the hero.	.18	.81	.19	.72
6	14	I can put myself in the shoes of a person, who lived in history.	.26	.77	.03	.66
8	32	When I am watching historical films, I feel like I am there.	.06	.69	.34	.60
12	6	While watching a historical film, documentary, etc. / reading a book, I can put myself in the shoes of the heroes (people) in the event.	.25	.67	.11	.53
14	15	There are times when I behave like strong characters, who lived in the past.	.16	.66	.06	.47
4	36	Historical places make me excited.	.06	.19	.83	.73
9	20	The historical objects I see from ancient times make me excited.	.20	.14	.79	.69
15	24	I get excited when I am listening to the life stories of people, who have shaped history.	.14	.16	.77	.64
Eigenvalue			3.80	2.95	2.42	9.17
Total Variance (%)			23.72	18.42	15.11	57.25

When the findings obtained in Table 4 are examined, it can be seen that the Historical Empathy Scale-Adult form consists of 16 Items and a three-factor structure explaining 57.25% of the total variance (23.72% Factor No 1, 18.42% Factor No 2, and 15.11% Factor No 3). According to Kline

(1994), based on the principle that the total variance of a multi-factor structure should be at least 41%, it can be said that the total variance value obtained is a very good and sufficient value. Considering the meanings of the Items of this three-factor structure, which is consistent with the theoretical structure, the first factor was named "cognitive empathy" (1st, 2nd, 3rd, 7th, 8th, 8th, 9th, 11th, 27th Items); the second factor was named "behavioural empathy" (6th, 14th, 15th, 25th, 32nd Items); the third factor was named "affective empathy" (20th, 24th, 36th Items). Among these factors, cognitive empathy has load values ranging from .53 to .73; behavioural empathy has load values ranging from .66 to .81; and affective empathy has load values ranging from .77 to .83. While determining the Items to be included in this triadic structure, the Items with factor loading values of .50 and above (Tabachnick & Fidell, 2001) were found appropriate to remain in the scale structure. Furthermore, the fact that the Items have common factor variance values between .43 and .73 indicates that the Historical Empathy Scale-Adult Form is composed of Items that have a very homogeneous, i.e. similar structure. According to all these findings, it can be argued that the Historical Empathy Scale-Adult Form has a sufficient level of construct validity. As a conclusion, a Historical Empathy Scale-Adult Form consisting of 3 factors and 16 Items emerged at the end of the EFA procedures.

CFA Findings on Construct Validity

The structure of the scale obtained through EFA was tested with CFA. It is recommended to examine the model fit values obtained by CFA and to determine the best-fitting model (Meydan & Şeşen, 2011). In this context, verification procedures for model fit values were performed separately for the uncorrelated model, the correlated model, and the one-factor model. The findings obtained for the model fit are presented in Table 5 below.

Table 5

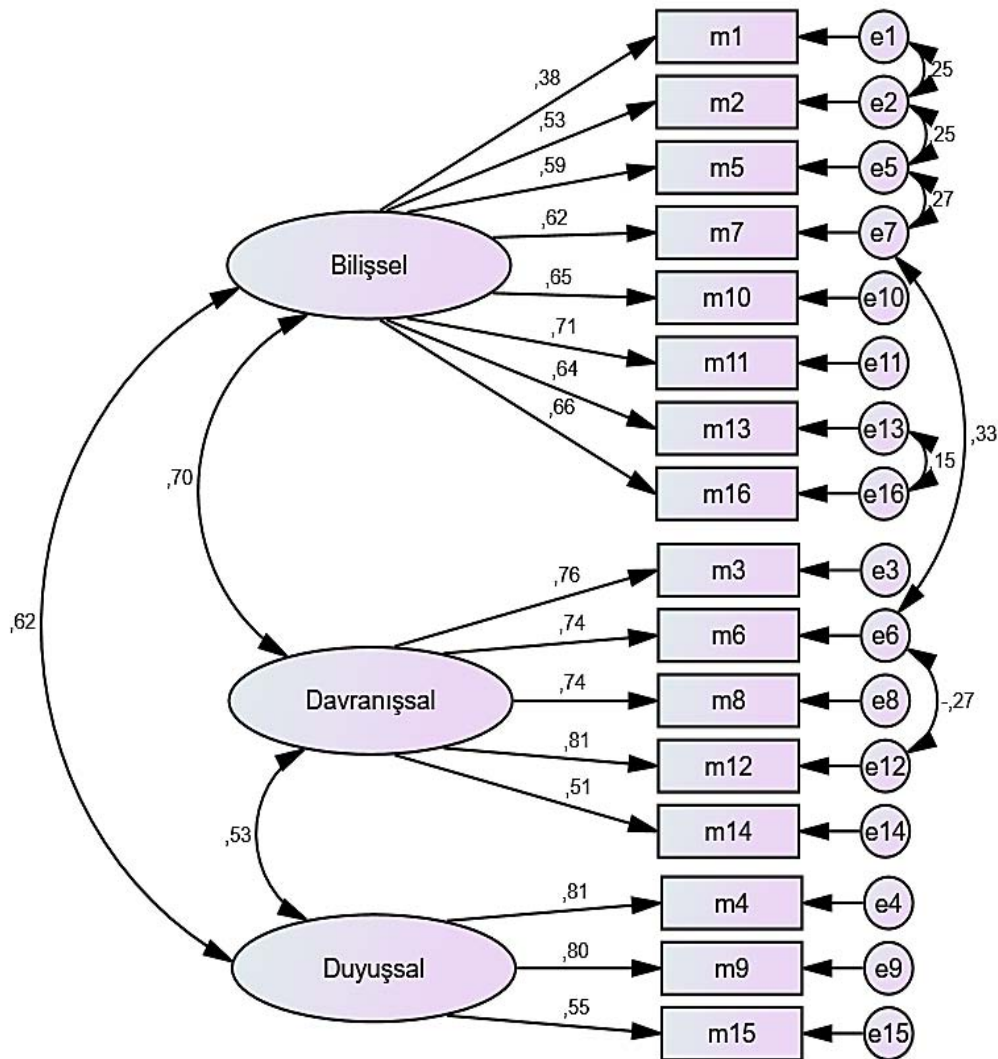
Findings Regarding Model Fit

Model	χ^2	df	χ^2/df (<.3.0)	RMSEA (<0.08)	RMR (<0.10)	CFI (<0.90)	IFI (<0.90)	AGFI (<0.85)	GFI (<0.90)
Uncorrelated Model	554,76	98	5.66	.111	.16	.81	.81	.79	.85
Correlated Model	268,29	95	2.82	.069	.04	.93	.93	.89	.92
Single Factor Model	600,35	98	6.13	.116	.06	.79	.71	.74	.82

When the model fit values obtained and shown in Table 5 are analysed by considering the recommended criterion values (Bayram, 2013; Jöreskog & Sörbom, 1996; Schermelleh-Engel & Moosbrugger, 2003; Şimşek, 2007), it can be seen that the Correlated Model has the best-fit values. As can be seen in the path diagram regarding the model below, some modifications are made in line with the recommendations in order to obtain the best-fit model. In other words, among the model fitting procedures, the best-fitting related model should be preferred rather than other models and the scale should be used by taking into account the total scores. The path diagram of the correlated model is shown in Figure 2.

Figure 2

The Path Diagram of the Historical Empathy Scale-Adult Form

As can be seen in Figure 2, the standardized factor loadings of the Items of the Historical Empathy Scale-Adult Form had different values between .38-.71 in the cognitive dimension, .51-.81 in the behavioural dimension and .55-.81 in the affective dimension. In order to obtain better-fit values, recommended modifications regarding model fit were made. Since they are in the same dimension and since they cause a significant decrease in χ^2 value and improvement in model fit values between items 1-2, 2-5, 5-7 and 13-16 from the "cognitive" dimension and items 6-12 from the behavioural dimension, which have relationships between error variances, correlations were established. In the literature, it is stated that establishing correlations with more than three Items is not appropriate. However, when the Items created for correlations in this study are analysed, it can be seen that especially the Items in the cognitive dimension semantically overlap with each other. Therefore, four items were deemed appropriate for the establishment of correlations. In addition, a correlation is established between the error variances of 7 items in the cognitive dimension (I can understand the thoughts of people, who have lived in the past.) and 6 items in the behavioural dimension (I can put myself in the shoes of a person, who lived in history.). Although it is not

recommended to establish correlations between Items from different dimensions, it is seen that both Items here are semantically related to each other. It was thought that such a correlation could be made since one of the Items emphasized more on cognition with the act of thinking and the predicate of the other item emphasized more on action.

Criterion-Related Validity Findings

Regarding criterion validity, the correlations between the Historical Empathy Scale-Adult Form and its sub-dimensions, the Toronto Empathy Scale and the Altruism Scale were examined. The findings obtained through correlation analysis are presented in Table 6.

Table 6

Correlations between the Historical Empathy Scale, Toronto Empathy Scale, and Altruism Scale

Variables	1	2	3	4	5	6
1. Factor No 1 (Cognitive)	1					
2. Factor No 2 (Behavioural)	.65**	1				
3. Factor No 3 (Affective)	.54**	.48**	1			
4. Historical Empathy Scale (Total)	.91**	.87**	.72**	1		
5. Toronto Empathy Scale (Total)	.28**	.27**	.25**	.32**	1	
5. Altruism Scale (Total)	.46**	.31**	.32**	.44**	.35**	1

** $p < .01$; $N = 356$

When the findings shown in Table 6 are examined, it can be seen that the total and sub-factors (cognitive, behavioural, affective) of the Historical Empathy Scale (Adult Form) and the total scores of the Toronto Empathic Tendency Scale and the Altruism Scale have positive and moderately significant relationships ($p < .01$).

Reliability Findings

In order to determine the reliability of the Historical Empathy Scale (Adult Form), a number of reliability assessment procedures were carried out with the data used in the EFA analysis. First of all, in order to check the relation between the Items, the corrected item-total correlations of each Item were calculated, and the lower and upper groups were compared. Again, Cronbach Alpha (α) calculations were made for internal consistency with the same data set used in the EFA analysis. Two half-reliability coefficients were calculated for overall reliability. For stability, test-retest reliability coefficients were calculated with data obtained from a separate study group. In the test-retest reliability analysis, the scores obtained from the data collected at four-week intervals from pre-service teachers at the faculty of education of a state university were compared. All these reliability analysis findings regarding the reliability of the scale are presented in Table 7.

Table 7

Reliability Findings of the Scale

Factors	Actual Scale Item No	Draft Scale Item No	Corrected Item - Total Correlation	t (Lower%27 - Upper%27) ¹	Spearman-Brown Reliability	Cronbach's Alpha (α) Reliability	Test-Retest Reliability
Factor No 1 (Cognitive)	1	8	.48	9.65*	.80	.85	.72
	2	3	.61	12.38*			
	5	2	.50	10.13*			
	7	1	.56	11.51*			
	10	9	.56	11.50*			
	11	7	.55	9.89*			
	13	11	.49	8.65*			
	16	27	.49	9.26*			
Factor No 2 (Behavioural)	3	25	.62	16.31*	.81	.82	.73
	6	14	.57	13.95*			
	8	32	.53	13.93*			
	12	6	.54	12.22*			
	14	15	.46	9.08*			
Factor No 2 (Affective)	4	36	.45	8.68*	.82	.80	.70
	9	20	.50	11.51*			
	15	24	.46	9.89*			
Total				31.48*	.75	.88	.77

¹n1-n2=322

*p<.000

When the findings obtained regarding the reliability of the scale shown in Table No 7 are examined: the item-total correlation values ranged between .48-.62 and the t-values for each item were significant (p<.001). These findings can be shown as evidence that the scale items have high internal consistency, represent similar behaviours, and are discriminative (Büyüköztürk, 2006). Also, in the same table, Spearman-Brown Reliability Coefficients ranged between .75-.82 in the sub-dimensions and the overall total, indicating that the scale is reliable for the whole scale. In addition, Cronbach's Alpha Reliability Coefficients ranged between .80-.88 for the sub-dimensions and the overall total. Accordingly, it can be said that the Items that make up the scale are consistent with each other. As a result of the test-retest conducted with a different study group with a four-week interval in order to determine whether the scale yielded stable results, it was observed that the reliability coefficients ranged between .70-.77 for the sub-dimensions and the overall total. In this context, it can be said that the scale is a scale that provides stable results. It can be said that all these findings constitute evidence for the reliability of the scale.

Conclusion

In this study, the "Historical Empathy Scale-Adult Form" was developed in order to determine the historical empathy tendency levels of adult individuals and the validity and reliability of the scale were not examined. As a result, the development phase of the scale and the determination of its validity and reliability by examining its psychometric properties were realized as follows.

National and international literature on the concepts of empathy and historical empathy were examined. After these examinations, an Item Pool consisting of 40 Items was created with the contributions of the researchers and two academicians in the field of psychology, based on all the literature and scale development studies conducted on empathy and historical empathy. As a result of content validity studies based on expert opinions, 4 items were removed from the Item Pool and a preliminary five-point Likert-Type Scale consisting of 36 Items was prepared and a pilot application was carried out in order to determine its functionality in the sample group. Since no problems were encountered after all these procedures, a control item was added to the 36-Item version and validity and reliability studies were initiated.

The construct validity studies of the scale were conducted through EFA and CFA using different study groups. At the end of EFA, it was determined that the "Historical Empathy Scale-Adult Form" consisted of 16 Items explaining 57.25% of the total variance and a two-factor structure named "cognitive", "affective" and "behavioural". The fact that a scale meets the criterion of having a total variance of over 40% in multi-factor structures (Büyüköztürk, 2006), it can be said that the scale has construct validity and has the quality to reveal the relevant construct. The accuracy of the scale structure obtained through EFA was tested with CFA. The fit values obtained as a result of CFA were confirmed to be within acceptable limits. In addition, the 16-item three-dimensional structure of the "Historical Empathy Scale-Adult Form" was also confirmed as a model. According to these results, it can be said that the theoretically constructed structure obtained through EFA functions in a different sample group and is therefore statistically validated.

Moreover, the obtained scale was compared with a number of theoretically related concepts. For this purpose, the correlations between the Historical Empathy Scale-Adult Form and its sub-dimensions, the Toronto Empathy Scale and the Altruism Scale were examined simultaneously in a different sample group. According to the results obtained in these criterion-related validity procedures: The relationships between the Historical Empathy Scale-Adult Form and its sub-dimensions and the Toronto Empathy Scale and the Altruism Scale were interpreted as satisfying criterion-related validity. All these correlational results are considered to be in line with the theoretical explanations and the research literature.

Finally, Cronbach Alpha, Spearman-Brown and Test-Retest Reliability Coefficients of the "Historical Empathy Scale-Adult Form" were examined in the context of reliability calculations. Based on the obtained results, it was determined that the reliability value of the scale was above the basic criterion of .70 (Büyüköztürk, 2006; Tezbaşaran, 1996). In this context, according to the obtained results regarding reliability, it can be said that the internal consistency of the scale and its items are high, the scale gives reliable results for the entire scale, the scale items represent similar behaviours and are distinctive, and the scale provides stable results. In short, it can be said that the scale can provide reliable results both in total and in all three dimensions.

In conclusion, it can be told that the "Historical Empathy Scale-Adult Form" developed to identify the historical empathy tendency levels of adult individuals is a valid and reliable scale as it meets the psychometric criteria of scale development studies to a very good extent. The scale, which is observed to be in line with the theoretical structure of the concept of empathy, consists of three dimensions: cognitive, behavioural, and affective. Using this developed scale, relational studies can be conducted in order to identify the historical empathy tendencies of adult individuals or to explain them with related concepts.

Statement of Contribution: The authors contributed equally to this work.

Support and Appreciation Statement: No external funding was used to support this research.

Conflict of Interest Statement: The authors declare that there is no conflict of interest.

References

- Altıkulaç, A., & Gökkaya, A. K. (2014). Tarih öğretiminde hatıratların kullanımının tarihsel empati becerisine etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 9(1), s.21-35.
- Barton, K. C. & Levstik L. S. (2004). *Teaching history for the common good*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Bayram, N. (2013). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş AMOS uygulamaları*. Ezgi Kitapevi.
- Birgin, O. (2016). Bloom taksonomisi. Erhan Bingöllü, Selahattin Arslan ve İsmail Özgür Zembat (Ed.) *Matematik Eğitiminde Teoriler* (ss. 839-860). Ankara: Pegem Akademi.
- Brant, D., & Clark, P. (2006). Historical empathy and Canada: "A people's history". *Canadian Journal of Education*, 29(4), s.1039-1063.
- Brooks, S. (2011). Historical empathy as perspective recognition and care in one secondary social studies classroom. *Theory & Research in Social Education*, 39, s.166-202. <http://doi.org/doi:10.1080/00933104.2011.10473452>
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, s.470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), s.133-151.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çalışkan, H. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde tarihsel empatinin kullanılmasına yönelik örnek bir uygulama: Sefer günlükleri*. International Conference on Education 2008 (I.C.E.S 08), 23-25 June, Eastern Mediterranean University, Famagusta/North Cyprus.
- Çalışkan, H., & Demir, B. (2019). Ergenlerde tarihsel empati ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish History Education Journal*, 8(1), s.129-149.
- De Leur, T., van Boxtel, C., & Wilschut, A. (2020). 'When I'm drawing, I see pictures in my head': Secondary school students constructing an image of the past by means of a drawing task and writing task. *European Journal of Psychology of Education*, 35(1), s.155-175. <https://doi.org/10.1007/s10212-019-00419-7>
- Dinç, E., & Üztemur, S. (2018). Tarihsel bakış açısı edinme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel bakış açısı edinme becerilerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), s.478-518.
- Dökmen, Ü. (1997). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem.
- Emel, O. B., & Berberoğlu, B. (2015). Çanakkale savaşları ve Anzak günü kapsamında Türkiye ve Yeni Zelanda eğitim programlarında 'tarihsel empati ve küresel vatandaşlık' kavramlarının karşılaştırması. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 13(18), s.657-666.

- Endacott, J. (2010). Reconsidering affective engagement in historical empathy. *Theory and Research in Social Education*, 38(1), s.6–49.
- Endacott, J., & Brooks, S. (2018). Historical empathy: Perspectives and responding to the past. In S. A. Metzger & L. McArthur Harris (Eds.), *The Wiley international handbook of history teaching and learning* (pp. 203–226). Wiley-Blackwell.
- Foster, S. (1999). Using historical empathy to excite students about the study of history: Can you empathize with Neville Chamberlain? *The Social Studies*, 90(1), s.18–24. <https://doi.org/10.1080/00377999909602386>
- Hanneke B., Geerte M. S., & Carla, B. (2020). Students' and teachers' beliefs about historical empathy in secondary history education, *Theory & Research in Social Education*, 48(4), s.529-551, [http://doi.org/ DOI: 10.1080/00933104.2020.1808131](http://doi.org/DOI:10.1080/00933104.2020.1808131)
- Hartmann, U., & Hasselhorn, M. (2008). Historical perspective taking: A standardized measure for an aspect of students' historical thinking. *Learning and Individual Differences*, 18(2), s.264–270.
- Hartmann, U., & Hasselhorn, M. (2008). Historical perspective taking: a standardized measure for an aspect of students' historical thinking. *Learning and Individual Differences*, 18, s.264–270.
- Huijgen, T., Van Boxtel, C., Van de Grift, W., & Holthuis, P. (2014). Testing elementary and secondary school students' ability to perform historical perspective taking: The constructing of valid and reliable measure instruments. *European Journal of Psychology of Education*, 29, s.653–672. [http://doi.org/ doi:10.1007/s10212-014-0219-4](http://doi.org/doi:10.1007/s10212-014-0219-4)
- Jeong, J. (2004). *Analysis of the factors and the roles of HRD in organizational learning styles as identified by key informants at selected corporations in the Republic of Korea* (Unpublished Doctoral Thesis), Texas A&M University.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1996). *LISREL 8 user's reference guide*. Scientific Software International.
- Karabağ, G. (2015). Kuramdan uygulamaya tarihsel empati. İçinde Yücel Kabapınar (Ed.), *Empatiyle Gelişmek Empatiyi Geliştirmek: Çocuk ve Empati* (s.508-564). Ankara: Pegem Akademi.
- Karabağ, Ş. G. (2003). *Öğretilebilir ve bilişsel bir beceri olarak tarihi empati* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. London: Routledge.
- Lee, P., & Ashby, R. (2001). Empathy, perspective taking, and rational understanding. In O. L. Davis, E. A. Yeager, & S. Foster (Eds.), *Historical empathy and perspective taking in the social studies* (pp. 21–50). Rowman and Littlefield.
- Meydan, C. H., & Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Detay.

- Rushton, J. P., Chrisjohn, R. D., & Fekken, G. C. (1981). The altruistic personality and self report altruism scale. *Personality and Individual Differences*, 2, s.293- 302.
- Schermelleh-Engel, K., & Moosbrugger, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), s.23-74.
- Seixas, P., & Peck, C. (2004). Teaching historical thinking. In A. Sears & I. Wright (Eds.), *Challenges and prospects for Canadian social studies* (pp. 109–117). Pacific Educational.
- Spreng, R. N., McKinnon, M. C., Mar, R. A., & Levine, B. (2009). The Toronto empathy questionnaire: scale development and initial validation of a factor-analytic solution to multiple empathy measures. *Journal of Personality Assessment*, 91(1), s.62-71.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ekinoks.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Fourth Edition. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Tekes, B., & Hasta, D. (2015). Özgeçmiş ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 3(6), s.55-75. <http://doi.org/10.7816/nesne-03-06-03>.
- Tezbaşaran, A. A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği.
- Totan, T., Dogan, T., & Sapmaz, F. (2012). The Toronto empathy questionnaire: evaluation of psychometric properties among Turkish university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 46, s.179-198.
- Yeager, E. A., & Foster, S. J., (2001). The role of empathy in the development of historical Understanding. In O. L. Davis Jr., E. A. Yeager, & S. J. Foster (Eds.), *Historical empathy and perspective taking in the social studies* (pp. 13-20). Rowman & Littlefield.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 1, s.771-774.

Tarihsel empati ölçeği-yetişkin formu: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması

Hüseyin ÇALIŞKAN, Yusuf YILDIRIM, Alperen ÇALIŞKAN

Makale Türü	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi	5/03/2023
Kabul Tarihi	27/05/2022
DOI Numarası	https://doi.org/10.17497/tuhed.1260330
Kaynak Gösterme	Çalışkan, H., Yıldırım, Y. & Çalışkan, A. (2023). Tarihsel empati ölçeği-yetişkin formu: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. <i>Turkish History Education Journal</i> , 12(1), 28-46. https://doi.org/10.17497/tuhed.1260330
Benzerlik Taraması	Yapıldı - IThenticate
Etik Beyannamesi	Bu çalışma tüm etik ve telif hakkı kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın Sakarya Üniversitesi Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu'dan alınan 08.12.2021 tarih ve 02(21) nolu onay ile yürütülmüştür.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	© 2012-2023 TUHED. Bu çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Bilgi Notu	

Tarihsel empati ölçeği-yetişkin formu: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması

Hüseyin ÇALIŞKAN

ORCID: 0000-0001-6849-1318, E-posta: caliskan06@gmail.com

Kurum: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ROR ID: <https://ror.org/04ttnw109>

Yusuf YILDIRIM

ORCID: 0000-0003-0035-8443, E-posta: yusufyildirimakademik@gmail.com

Kurum: İnegöl Erdem Beyazıt İmam Hatip Ortaokulu

Alperen ÇALIŞKAN

ORCID: 0000-0001-7804-5661, E-posta: alperenncaliskann@gmail.com

Kurum: Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ROR ID: <https://ror.org/009axq942>

Öz

Bu araştırmanın amacı, bireyi bir bütün olarak kabul ederek yetişkinlerin biliş, duyuş ve davranış boyutlarını kapsayan tarihsel empati eğilimlerini belirlemek için geçerli ve güvenilir bir ölçek aracı geliştirmektir. Dört farklı çalışma grubu kullanılan bu ölçek geliştirme çalışmasında, her bir grup, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışma grubu ise Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan toplam 1132 yetişkin bireyden oluşmuştur. Çalışma grubu açımlayıcı faktör analizleri (AFA) için 322, doğrulayıcı faktör analizi için (DFA) 381, ölçeğin ölçüt-bağıntılı geçerlik çalışmaları için 356 yetişkin bireyden oluşmaktadır. Ayrıca test-tekrar test güvenilirlik için çalışma grubu ise Marmara bölgesindeki bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan 73 bireyden oluşmaktadır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %57.25'ini açıklayan "biliş", "duyuş" ve "davranış" olmak üzere üç alt faktörden oluşan 16 maddelik bir ölçek aracı elde edilmiştir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan iç tutarlılık güvenilirlik katsayısının .88; birinci faktör için .85, ikinci faktör için .82 ve üçüncü faktör için ise .80 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısının .77, birinci faktör için .72, ikinci faktör için .73 ve üçüncü faktör için .70; alt ölçeklerin madde-toplam korelasyonlarının .48 ile .62 arasında değiştiği ve %27'lik alt-üst grupların ortalamaları arasındaki tüm farkların anlamlı olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak yetişkin bireylerin tarihsel empati eğilim düzeylerini tespit etmek için geliştirilen "Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formu" ölçek geliştirme çalışmalarının psikometrik ölçütlerini iyi derecede karşıladığından geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır. Empati kavramının kuramsal yapısıyla da uyumlu olduğu görülen ölçek; bilişsel, davranışsal ve duyuşsal olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Geliştirilen bu ölçek ile yetişkin bireylerin tarihsel empati eğilimlerini belirlemeye veya ilgili kavramlarla açıklamaya yönelik ilişkisel çalışmalar yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: empati, tarihsel empati, ölçek geliştirme, sosyal bilgiler, tarih eğitimi

Giriş

İnsanlar geçmişte yaşayanların hayatlarını, yaşam koşullarını ve duygu durumlarını merak ederler. Bu meraklarını kullanarak geçmişe yönelik öğrendikleri durumlar hakkında değerlendirmelerde bulunurlar. Bu değerlendirmelerin doğruyu ve gerçeği yansıtması önemlidir. İnsanların sahip olduğu değerlerin, doğru ve gerçeği yansıtacak bir şekilde yorumlanabilmesi için tarihi bakış açısına sahip olmak gerekmektedir. Tarihsel bakış açısı geçmişte yaşamış insanların hayatlarını ve eylemlerini şekillendiren sosyal, kültürel, entelektüel ve duygusal ortamı kavrayarak geçmiş ile günümüz arasındaki farklılıkların bilincinde olmak şeklinde ifade edilmektedir (Seixas ve Peck, 2004). Hartmann ve Hasselhorn (2008) tarihsel bakış açısını tarihsel kişiliklerin eylemlerini etkileyen dünya görüşlerinin, dönemin bağlamına uygun olarak anlaşılması şeklinde tanımlamıştır. Bunun için bireylerin tarihsel bakış açısı kazanmaları gerekmektedir. Bireylerin tarihsel bakış açısını kazanabilmeleri için kullanılabilir yollardan birisi de tarihsel empati becerisi (Endacott, 2010) şeklinde ifade edilmektedir.

Tarihsel empati kavramının temeli empatiye dayanmaktadır. Empati, bir kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak, olaylara onun bakış açısıyla bakma, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlama, hissetme ve ona iletme süreci olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 1997). Tarihsel empati, empati kavramıyla yakından ilişkilidir ve empati kavramının tarihi olayları anlamada ve anlamlandırmada kullanılmasına yaramaktadır. Bundan dolayı 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında tarihsel empati becerisi müstakil bir beceri olarak değil empati becerisinin bir alt basamağı olarak yerini almıştır (Çalışkan ve Demir, 2019). Empati ve tarihsel empati kavramlarının ne kadar benzerlikleri bulunsa da birbirinden ayrıldığı noktalar da mevcuttur. Empati aynı zaman dilimini yaşadığımız bireylerin davranışlarını ve duygularını anlamamıza yardımcı olurken tarihsel empati, insanların geçmişte yaptıkları eylemleri dönemin koşullarını göz önüne alarak anlamayı içermektedir (Yeager ve Foster, 2001). Empati, psikolojik bir kavram olarak bireyin kendini bir başkasının yerine koyarak düşünmesi ve hareket etmesi olarak tanımlansa da tarihsel empati geçmişte yaşamış olan birini anlamaya çalışmak şeklinde ifade edilmektedir (Okur Berberoğlu ve Berberoğlu, 2015). Tarihsel empatide hayal gücü önemlidir (Hanneke, Geerte ve Carla, 2020). Birey sahip olduğu hayal gücü sayesinde geçmişi canlandırabilmekte (De Leur ve diğerleri, 2020) böylece geçmiş ve geçmişte yaşamış bireyleri daha gerçekçi anlamlandırabilmektedir.

İngilizce literatürde historical empathy kavramıyla ifade edilen tarihsel empati kısaca geçmişteki insanları anlama (Lee ve Ashby, 2001) sürecini ifade etmektedir. Tarihte yaşamış insanların yaptıkları eylemleri onların açılarından bakarak bilgi, değer ve inançlarının doğasına odaklanarak anlama sürecidir (Barton & Levstik, 2004). Bryant ise (1982) tarihsel empati kavramını, başkalarının algılanan duygusal deneyimlerine karşı duygusal bir tepki şeklinde tanımlamaktadır. Tarihsel empati “geçmişte yaşamış bireylerin yaşamlarını ve faaliyetlerini etkileyip bu faaliyetleri şekillendiren sosyokültürel, entelektüel ve duygusal etkenleri anlamlandırmak ve geçmiş zamanla ilgili bir çıkarım veya değerlendirmede bulunurken bunları dikkate almak manasına gelir” (MEB,

2018b). Tarihsel empati geçmişte yaşamış insanların yerine kendini koyarak duygudaşlık yapmaktan öte insanları yaşadıkları dönemlerin şartları içerisine değerlendirmeyi ifade etmektedir.

Tarihsel empatinin tarihi olaylara ve öğrenciye bakan yönleri bulunmaktadır. İlk önce tarihsel empati, tarihi anlamamamız (Hanneke, Geerte ve Carla, 2020) ve anlamlandırmamızda işlevsel bir pozisyona sahiptir. Tarihsel empati tarihi yaşamışlıkların anlamlandırılması ve öğrencilerin karar, duygu ve düşüncelerinin belirginleştirilmesi sürecinde kullanılmaktadır. Huijgen ve diğerleri (2014) bireyin asla deneyimlemeyeceği bir durumda olmayı hayal etme becerisini kazanabilmesi ve tarihin açılmamış bir kitap olmaktan çıkartılması için tarihsel empatiye ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Brooks (2011) tarihsel karakterlerin görüş ve kararlarını sezinleyip anlama noktasında tarihsel empatinin çok önemli katkılarının olduğunu ifade etmiştir. Endacott ve Brooks (2018) tarihsel empatiyi, öğrencilerin geçmişte yaşamış bireylerin deneyimlerini, kararlarını veya eylemlerini daha iyi anlamak ve bağlamsallaştırmak için tarihsel figürlerle bilişsel ve duygusal etkileşim süreci olarak tanımlamaktadır.

Tarihsel empati, empati kavramının kuramsal yapısı ile de ilişkili olarak biliş (Altıkulaç ve Gökkaya, 2014; Çalışkan ve Demir, 2019; Foster, 1999; Lee ve Ashby, 2001; Karabağ, 2015), duyuş (Altıkulaç ve Gökkaya, 2014; Bryant, 1982; Bryant ve Clark, 2013; Hanneke, Geerte ve Carla, 2020; Huijgen ve diğ., 2017; Karabağ, 2015) ve davranış (Çalışkan, 2008; Endacott ve Brooks, 2018; Hanneke, Geerte ve Carla, 2020) olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Birçok araştırma tarihsel empatinin biliş boyutuna odaklanmıştır (Hanneke, Geerte ve Carla, 2020). Tarihsel empatinin boyutlarından birisi olan bilişsel empati boyutu iki şekilde değerlendirilebilir. Birincisi tarihsel empati yapabilmek için birtakım tarihi bilgilere sahip olmaktır. Bu, tarihsel empatinin ön koşuludur. Bundan dolayı tarihsel empatinin tarihteki yeri bilişsel olarak kabul edilmektedir (Karabağ, 2003). Çünkü tarihsel empati yapabilmek için birtakım tarihi bilgilere sahip olmak bir zorunluluktur. Bilişsel boyuta yönelik olarak ikinci durum ise geçmişte yaşamış olan insanların yaptıklarını anlayabilmektir. Tarihsel empati aracılığıyla bireyin geçmişe yönelik bilgi ve olguları kavraması, bilişsel empati boyutunu göstermektedir. Nitekim bu durumu vurgular şekilde Foster (1999) tarihsel empatiyi geçmişte yaşamış insanların bakış açılarını incelemek, anlamak ve onları çağdaş akılda kalıcı kılmak şeklinde ifade etmiştir.

Tarihsel empatinin ikinci boyutunu duyuşsal empati oluşturmaktadır. Tarihsel empati bireylerin geçmişte yaşanan olaylar ve zamanın şartları perspektifinde kendilerini o kişilerin yerlerine koymalarına ve onların hislerini paylaşmalarına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda tarihsel empati duyuşsal özelliklere özgü (Huijgen ve diğ., 2017) içeriklere de sahiptir. Bu içeriklerin temelinde geçmişte yaşayan insanların bakış açılarından hareket ederek yaptıklarını takdir etmek (Foster, 1999) yer almaktadır. Takdir etmek duyuşsal boyutun bir basamağını oluşturmaktadır. Hatta tarihsel empati, tarihsel kişiliklerin eylemlerini açıklamak için duygularını anlama becerisi (Karabağ, 2015) şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca empati becerisinden aldığı özellikler sayesinde duyguları ön plana çıkarması tarihsel empatiye duyuşsal bir nitelik kazandırmıştır. Tarihsel empati sadece duygulara değil, geçmişte yaşayan insanların değer, tutum ve inançlarının da anlaşılmasına büyük kolaylık sağlamaktadır.

Tarihsel empatinin üçüncü boyutunu davranışsal empati oluşturmaktadır. Tarihsel empati bireylerin geçmişte yaşayan bireylerden ve olaylardan hareketle davranışlarda bulunmaya da neden olmaktadır. Tarihsel empatinin davranış boyutunda ise bireyin tarihi bilgi, olay ve karakterlerden etkilenerek davranışlarda bulunmasını ifade etmektedir. Nitekim tarihsel empati kurmanın bilişsel ve duygusal yönlerinin yanında ve bir eylem veya beceri olarak tanımlanması (Çalışkan, 2008; Hanneke, Geerte ve Carla, 2020) davranışsal özelliğini göstermektedir. Bu duruma tarihsel kişilere saygı davranışları gösterme, tarihi mekanlara gitmeye özen gösterme, tarihsel giysileri tercih etme vb. eyleme dayalı davranışlar örnek verilebilir.

Tarihsel empati becerisinin eğitim-öğretim sürecindeki önemi yadsınamaz. Bundan dolayı 2005 öğretim programlarında ve 2018’de güncellenen sosyal bilgiler ve tarih öğretim programlarında tarihsel empati becerisine yer verilmiştir. Literatürde bu kavramı ölçmeye yönelik Çalışkan ve Demir (2019) tarafından geliştirilen “ergenlerde tarihsel empati ölçeği”, ergenlere hitap etmekte olup bilişsel ve duyuşsal düzeyde tarihsel empati eğilimlerini ölçmektedir. Bunun dışında Hartmann ve Hasselhorn (2008) tarafından geliştirilen “Tarihsel Bakış Açısı Edinme Ölçeği” Dinç ve Üztemur (2018) tarafından tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinden Türkçeye uyarlanmıştır. Tüm bunlara rağmen yetişkinlerin tarihsel empati düzeylerini geliştirmeye yönelik kapsamlı bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle geliştirilen ölçeğin yetişkinlere yönelik olması; biliş, duyuş ve davranış boyutları içermesi ve tarihsel empati eğilimini belirlemeye amaçladığı için özgün olduğu düşünülmekte ve alana katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, bireyi bir bütün olarak kabul ederek biliş, duyuş ve davranış boyutlarını kapsayan ve yetişkinlerin tarihsel empati eğilimlerini belirlemek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir.

Yöntem

Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formunun geliştirilme sürecinde ölçek geliştirmeye yönelik ilgili alan yazındaki (Büyüköztürk, 2005; Tezbaşaran, 1996) aşamalar takip edilmiştir. Bu çerçevede öncelikle madde havuzu oluşturulmuştur. Daha sonraki aşamada ise taslak uzman görüşleri alınmış ve pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Son olarak ise hazırlanan taslak ölçeğin geçerliğinin ve güvenilirliğinin belirlenebilmesi için ilgili örneklem grubuna uygulaması yapılarak elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Madde havuzu oluşturulması. Ölçeğin geliştirilmesindeki ilk aşamada madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçeğin amacına uygun maddelerin yazılabilmesi için öncelikli empati ve tarihsel empati ile ilgili gerek uluslararası gerekse ulusal bağlamda literatür taranmış ve gerekli incelemeler yapılmıştır. Yapılan bu literatür taramasında yetişkin bireylerin tarihsel empati eğilimlerini belirlemeye yönelik bir ölçeğin olmadığı saptanmıştır. Sadece daha önce bu çalışmanın da yazarlarından birinin olduğu ergenlerin tarihsel empatilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme

çalışmasının (Çalışkan ve Demir, 2019) olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Hartmann ve Hasselhorn (2008) tarafından geliştirilen ve Dinç ve Üztemur'un (2018) Türkçeye uyarlama çalışmasını yaptığı Tarihsel Bakış Açısı Edinme Ölçeğinin var olduğu tespit edilmiştir. Uluslararası ve ulusal bazda empati ve tarihsel empati ile ilgili ulaşılan alan yazın ve ölçek geliştirme çalışmaları temel alınarak araştırmacılar ve psikoloji alanında iki akademisyenin de katkıları ile 40 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Burada özellikle Çalışkan ve Demir'in (2019) ölçek geliştirmede kullandıkları madde havuzundaki maddelerden de yoğunlukla faydalanılmıştır. Ayrıca maddelerin yazımında empatinin de temel alt boyutlarını ortaya çıkaracak nitelikte maddelerin yazılmasına özen gösterilmiştir. Madde havuzunda yer alan maddelerin belirlenmesinde yetişkin bireylerin anlayabileceği basit, anlaşılır ve net ifadelerin olmasına ayrıca birden fazla yargı içermemesine özellikle dikkat edilmiştir. Bu maddelerin belirlenme aşamasından sonra kapsam geçerliği için uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Uzman görüşünün alınması. Uzman görüşlerine dayalı kapsam geçerliliği çalışmaları Lawshe tekniğinden (Yurdugül, 2005) yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Taslak olarak hazırlanan Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formunun içeriğinin, maddelerinin, yönergesinin ve yanıtlama biçiminin uygun ve anlaşılır olup olmadığını belirlemek için dokuz uzmandan (iki sosyal bilgiler/tarih öğretmeni, iki Türkçe öğretmeni, bir psikolog, bir rehber öğretmen ve üç ölçme değerlendirme uzmanı) görüş alınmıştır. Uzmanlardan taslak ölçeğe ilişkin maddeler anlam, anlaşılabilirlik, düzeye uygunluk, bütünsellik, ölçme yeterliği ve niteliği gibi durumlarının değerlendirilmesi istenmiştir. Her maddeye ilişkin üçlü derecelendirme olarak "kalsın", "çıkarılsın" veya "düzenlensin" şeklinde karar verip nedenini ve önerilerini yazmaları istenmiştir. Uzmanlardan gelen 5 maddeye ilişkin düzeltme önerisi dikkate alınarak bu maddelerle ilişkin gerekli işlemler yapılmıştır. Daha sonra kapsam geçerlik oranı ve indeksleri hesaplanarak 4 madde çıkarılmıştır. Böylece 36 maddeden oluşan madde havuzuna son hali verilmiştir. Tüm bu yapılan işlemlerden elde edilen sonuçlar bağlamında ölçeğin kapsam geçerliğinin uygun ve yeterli olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca 36 madde beşli Likert tipine göre hazırlanmış ve her bir ifadenin karşısına "5-Her Zaman, 4-Genellikle, 3-Bazen, 2-Nadiren, 1-Asla/Hiç" şeklinde derecelendirme ifadeleri yazılmıştır. Daha sonra ölçeğin başına uygun bir yönerge eklenerek ön denemelik Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Pilot uygulama. Ölçek maddelerinin genel olarak ilgili örneklem gurubundaki işlevselliğini ve durumunu görmek için ön denemelik ölçeğin geliştirilmesi için asıl uygulamaya geçilmeden önce ön bir uygulama yapılmıştır. Bu uygulama, bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinin dördüncü sınıfında öğrenim gören, yaşları 21-28 arasında değişen 30 kişilik yetişkin bir gruba gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu ön uygulamada herhangi bir problemle karşılaşılmamış, ölçek maddelerinin ilgili örneklem grubu tarafından anlaşılır olduğuna ve ölçeğin amacına hizmet edici niteliğe sahip olduğuna karar verilmiştir. Bu süreçte özellikle katılımcıların samimi cevap verme durumu ile ilgili sorun olabileceği izlenimi ortaya çıktığından kontrol maddesinin eklenmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda ön deneme niteliğindeki ölçeğin 14. maddesi tekrar 37. madde olarak ölçeğe eklenerek kontrol maddesi işlevi sağlanmıştır. 37 maddelik son hali verilen ön deneme ölçeği faktör analizi işlemleri için çalışma grubuna uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

İnsan katılımcılarla yürütülen bu çalışmanın etik kurallara uygunluğu Çalışmanın Sakarya Üniversitesi Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu tarafından (08.12.2021 tarih, Sayı: 02, Karar No: 21) onaylanmıştır. Dört farklı çalışma grubu kullanılan bu ölçek geliştirme çalışmasında, her bir grup amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışma grubu ise toplam 1132 yetişkin bireyden oluşmuştur. Birinci çalışma grubunu Türkiye'nin farklı illerinde çeşitli meslek gruplarında (öğretmen, akademisyen, ev hanımı, memur, özel sektör, emekli vs.) yaşamlarını idame ettiren ve yaşları 18-61 arasında değişen, yaş ortalaması ise 37.44 olan 322 yetişkin bireyden oluşmaktadır. Bu yetişkin çalışma grubundan toplanan verilerle ölçeğin AFA gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ikinci çalışma grubu, AFA ile elde edilen yapının sınanması için DFA için kullanılmıştır. Bu grup da Türkiye'nin farklı illerinde çeşitli meslek alanlarında yaşamlarını sürdüren yaşları 18-61 arasında değişen, yaş ortalaması ise 35.56 olan 381 yetişkin bireyden oluşmaktadır. Araştırmanın üçüncü çalışma grubu ile ölçeğin ölçüt-bağıntılı geçerlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu grupta yer alan bireyler de Türkiye'nin farklı illerinde çeşitli meslek gruplarında yaşamlarını sürdüren yaşları 18-63 arasında değişen, yaş ortalaması ise 30.12 olan toplam 356 yetişkindir. Araştırmanın dördüncü çalışma grubu ile ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu gruptaki katılımcılar ise Marmara bölgesindeki bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan ve yaşları 19 ile 24 yaşları arasında değişen, yaş ortalaması ise 21.12 olan toplam 73 öğretmen adayı öğrencidir. Tüm bu çalışma gruplarına ilişkin kişisel bilgiler aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Gruplarındaki Katılımcılara Ait Kişisel Bilgiler

Kişisel Bilgiler	Grup	I. Çalışma Grubu (AFA) N=322		II. Çalışma Grubu (DFA) N=381		III. Çalışma Grubu (Ölçüt-Geçerlik) N=356		IV. Çalışma Grubu (Test-Tekrar) N=73	
		f	%	f	%	f	%	f	%
Cinsiyet	Kadın	164	50.9	227	59.6	276	77.5	58	79.5
	Erkek	158	49.1	154	40.4	80	22.5	15	20.5
Eğitim Durumu	İlkokul	10	3.1	1	0.3	2	0.6	-	-
	Ortaokul	11	3.4	3	0.8	5	1.4	-	-
	Lise	34	10.6	24	6.3	40	11.2	-	-
	Lisans	210	65.2	230	60.4	232	65.2	-	-
Lisansüstü	57	17.7	123	32.3	77	21.6	-	-	
Sınıf	2. Sınıf	-	-	-	-	-	-	31	42.5
Düzeyi	3. Sınıf	-	-	-	-	-	-	14	19.1
	4. Sınıf	-	-	-	-	-	-	28	38.4

Veri Toplama Araçları

Geliştirilen ölçeğin ölçüt-bağıntılı geçerlik işlemleri için yapılan ölçek geliştirme çalışmasında Toronto Empati Ölçeği ve Özgeciler Ölçeği isimli iki farklı ölçme aracı kullanılmıştır. Bu ölçme

araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Toronto empati ölçeği. Spreng, Kinnon, Mar ve Levine (2009) tarafından bireylerin empati düzeylerini tespit etmek amacıyla geliştirilmiş ve Totan, Doğan ve Sapmaz (2012) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmış Likert tipi bir ölçme aracıdır. Bu ölçme aracı tek boyutlu ve 8 maddesi olumsuz (1,3,5,7,8,9,11,12) olan toplam 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 13, en yüksek puan ise 65'tir. Ölçme aracının Türkçeye uyarlaması aşamasında yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılarak ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için yapılan analiz sonucu Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada kullanılan veri seti ile yapılan analiz sonucunda ise ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .82 olarak tespit edilmiştir.

Özgecilik ölçeği. Rushton ve arkadaşları (1981) tarafından bireylerin özgecilik eğilimlerini belirlemek için geliştirilmiş ve Tekeş ve Hasta (2015) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmış Likert tipi bir ölçme aracıdır. Bu ölçme aracı asıl ölçekte tek faktörlü yapının kullanılması önerilir iken uyarlama çalışmasında ise yardım etme-14 madde (1,2,3,9,10,11,12,13,14,16,17,18,19,20) ve bağışçılık-6 madde (4,5,6,7,8,15) olarak isimlendirilen iki faktörlü toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte tersten kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçme aracından alınan yüksek puanlar yüksek özgecilik düzeyine sahip bulunduğu anlamına gelmektedir. Ölçme aracının Türkçeye uyarlaması aşamasında yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılarak ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için yapılan analiz sonucu Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada kullanılan veri seti ile yapılan analiz sonucunda ise ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .89 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formunun geçerliğini ve güvenilirliğini tespit ederek bir ölçme aracı geliştirilmesi amacıyla Türkiye'nin farklı illerinde çeşitli meslek gruplarından bir kısmı Google form aracılığıyla bir kısmı ise yüz yüze anket uygulaması şeklinde 1132 yetişkin bireyden veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerle çalışmanın amacına, geçerlik ve güvenirlige ilişkin gerekli istatistiki işlemler yapılmıştır. Öncelikle her bir çalışma grubuna ait veri setinin normallik sınamaları yapılmıştır. Verilerin normalliğine ilişkin elde edilen basıklık ve çarpıklık istatistik değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Verilerin Normalliğine İlişkin Kolmogorov-Smirnov, Basıklık ve Çarpıklık İstatistik Değerleri

		AFA Veriler N=322	DFA Verileri N=381	Ölçüt- Geçerlik Verileri N=356	Test-Tekrar Test Verileri N=73	
					Ön-test	Son-test
Tarihsel	Çarpıklık (Skewness)	.050	.138	-.457	-.352	.080
Empati	Basıklık (Kurtosis)	.049	-.077	-.387	-.241	-.954
	Kolmogorov-Smirnov	.032	.045	.082	.118	.079

Özgecılık	Çarpıklık (Skewness)	-	-	-.051	-	-
	Basıklık (Kurtosis)	-	-	.081	-	-
	Kolmogorov-Simirnov			.036		
Toronto Empati	Çarpıklık (Skewness)	-	-	.439	-	-
	Basıklık (Kurtosis)	-	-	-.210	-	-
	Kolmogorov-Simirnov			.072		

Her bir çalışma grubuna ait veriler hem ölçek toplam puanları hem de tek tek maddeler bazında normallik sınamaları yapılmış ve elde edilen değerler basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1 ve +1 arasında değerler aldığı görülmüştür. Ayrıca her bir çalışma grubu ölçek toplam verilerinin normallik (Kolmogorov-Simirnov/Shapiro-Wilk) testi sonuçlarının ise anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$). Tüm bu bulgulara göre veri setlerinin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Ölçeğin yapı geçerlik sınamaları için AFA ve bu analiz işlemleri ile edilen yapının teyidi ise DFA ile yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğe tespit etmek için güvenilirlik belirleme analizler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca iki farklı ölçme aracı ile birlikte toplanan verilerle ölçeğin ölçüt-bağıntılı geçerliğine ilişkin gerekli olan analiz işlemleri yapılmıştır. Gerçekleştirilen tüm bu analiz işlemlerinde SPSS 22 ve AMOS 21 paket programları kullanılmıştır.

Bulgular

Yapı Geçerliğine İlişkin AFA Bulguları

Öncelikle bireylerin samimiyetle ölçeğe cevap verip vermediklerini kontrol etmek için ölçeğe eklenen kontrol maddesine ilişkin gerekli işlemler yapılmıştır. Kontrol maddeleri arasındaki korelasyon ise .75 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer .001 düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu yetişkin bireylerin ölçeği içtenlikle cevapladıklarının göstergesinin olduğu söylenebilir. Bu işlemlerden sonra kontrol maddesi olarak kullanılan 37. madde analizlerden çıkarılarak AFA analizi işlemlerine geçilmiştir.

Tarihsel empati ölçeği-yetişkin formunun faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik Testi sonuçlarına bakılarak gerekli incelemeler yapılmıştır. Elde edilen bulgulara ise Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

KMO ve Barlett Testi Bulguları

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		.87
	Ki-kare	2050.18
Barlett Testi	sd	120
	p	.000

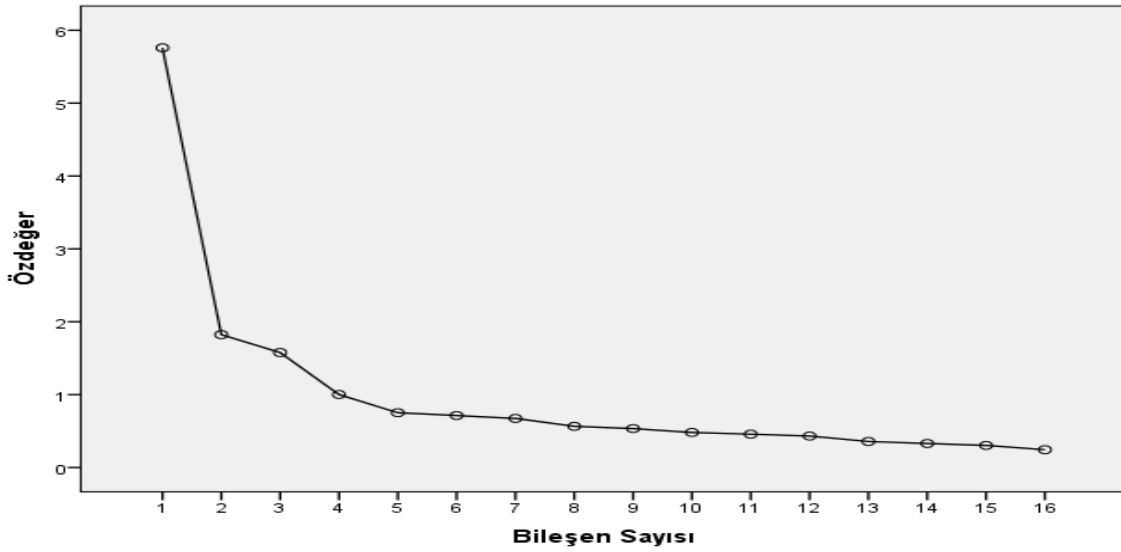
Tablo 3'te elde edilen bulgular incelendiğinde KMO testi değeri .87 olarak hesaplanmıştır. Bu değere bakılarak kullanılan veri setindeki örneklem büyüklüğünün, yapılacak faktör analizine uygun olduğu söylenebilir. Ayrıca Barlett küresellik testinin anlamlı ($\chi^2=2050.18$; $p<0.01$) olduğu

belirlenmiştir. Jeong'a (2004) göre KMO testi değerinin .60 ve üzerinde ve Barlett küresellik testinin ise anlamlı olması gerekmektedir. Her iki test sonucu genel olarak değerlendirildiğinde araştırmada kullanılan veri setinin yukarıda bahsi geçen temel varsayımları iyi düzeyde karşıladığı ve yapılacak olan faktör analizine uygun olduğu söylenebilir.

Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formunun yapı geçerliğinin sınanması için AFA yapılmadan geçerliğin bir ön şartı olmasından hareketle önce ölçek maddelerinin güvenilirliğine bakılmıştır. Yapılan analizde ölçeğin güvenilirliğini düşüren ve madde toplam korelasyon değeri düşük olan bir madde (16. madde) ölçekten çıkarılmıştır. Geri kalan 36 maddelik taslak ölçeğin yapısını belirlemek ve ölçeğin boyutlarını ortaya çıkarmak için gerçekleştirilen AFA temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Ölçek boyutlarının birbirleriyle ilişkili olduğu düşüncesinden hareketle (Büyüköztürk, 2002) eğik döndürme işlemlerinden direct oblimin tekniği kullanılarak gerekli analiz işlemleri yapılmıştır. Yapılan analiz işlemleri neticesinde Şekil 1'deki yamaç-birikinti grafiği elde edilmiştir.

Şekil 1.

Yamaç-Birikinti Grafiği

Şekil 1'deki yamaç-birikinti grafiğine göre yüksek ivmeli, hızlı düşüşlerin yaşandığı temel anlamda üç kırılmanın olduğu, bu kırılmaların üçüncü kırılmadan sonra sabitlendiği ve özdeğeri 1.00'den büyük üç faktör olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tüm bunlara göre belirlenen faktör sayısının ölçek geliştirme sürecinin başlangıcında belirlenen kuramsal yapıdaki faktörlendirme ile de uyumlu olmasından dolayı ölçeğin üç faktörlü yapısı kabul edilmiştir.

Gerçekleştirilen faktör analizlerinde madde yük değerlerinin $>.30$ olması ve binişiklik durumu gibi kıstaslar (Tabachnick ve Fidel, 2001) doğrultusunda faktörlerin hiçbirinde yük değeri almayan ve binişik maddeler teker teker veri setinden çıkarılarak (4, 5, 10, 12, 13, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 37. maddeler) analizler en uygun yapı belirleninceye kadar tekrar edilmiş ve 3 faktörlü yapının değişmediği tespit edilmiştir. Tablo 4'te elde edilen üç faktörlü yapıya ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4

Ölçek Madde ve Faktörlerine İlişkin Bulgular

Asıl Ölçek Madde No	Taslak Ölçek Madde No	İfadeler	Döndürme Sonrası Yük Değeri			Ortak Faktör
			Faktör1	Faktör2	Faktör3	
1	8	Geçmişte yaşanan olayların insanlara etkisini anlayabilirim.	.73	.10	.03	.54
2	3	Geçmişte yaşamış insanların yaşadıkları hayatı hayal edebilirim.	.71	.22	.18	.59
5	2	Geçmişte yaşamış insanların ne hissettiklerini anlayabilirim.	.69	.21	-.02	.53
7	1	Geçmişte yaşamış insanların ne düşündükleri anlayabilirim.	.69	.28	-.01	.56
10	9	Geçmişe ait bir resme baktığımda, resimdeki olayları anlayabilirim.	.68	.09	.29	.56
11	7	Geçmişteki bir olayın yaşandığı mekânı dönemin şartlarına göre zihnimde canlandırabilirim.	.63	.24	.16	.47
13	11	Geçmişte insanların yaşam biçimleri ile kılık kıyafet arasındaki bağı anlayabilirim.	.62	.13	.16	.43
16	27	Tarihi mekânları gezerken dönemin insanların günlük yaşantıları hakkında fikir yürütebilirim.	.53	.04	.42	.46
3	25	Tarihi film, belgesel vb. izlediğimde kendimi oradaki kahramanın yerine koyarım.	.18	.81	.19	.72
6	14	Kendimi tarihte yaşamış bir kişinin yerine koyabilirim.	.26	.77	.03	.66
8	32	Tarihi filmleri izlerken ordaymışım gibi olur.	.06	.69	.34	.60
12	6	Tarihi bir film, belgesel vs. izlerken/bir kitap okurken kendimi olaydaki kahramanların (kişilerin) yerine koyabilirim.	.25	.67	.11	.53
14	15	Geçmişte yaşamış güçlü karakterler gibi davrandığım olur.	.16	.66	.06	.47
4	36	Tarihi mekânlar beni heyecandırır.	.06	.19	.83	.73
9	20	Eski dönemlere ait gördüğüm tarihi nesnelere beni heyecandırır.	.20	.14	.79	.69
15	24	Tarihe yön vermiş kişilerin hayat hikâyelerini dinlerken heyecanlanırım.	.14	.16	.77	.64
Özdeğer			3.80	2.95	2.42	9.17
Toplam varyans (%)			23.72	18.42	15.11	57.25

Tablo 4'te elde edilen bulgular incelediğinde, Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formunun toplam varyansın %57.25'ini açıklayan (%23.72 Faktör1, %18.42 Faktör2 ve %15.11 Faktör3) 16 madde ve üç faktörlü bir yapıdan oluştuğu görülmektedir. Kline'a (1994) göre çok faktörlü bir yapıda

toplam varyansın en az %41 olması ilkesinden hareketle elde edilen bu varyans değerinin oldukça iyi ve yeterli bir değer olduğu söylenebilir. Kuramsal yapı ile de tutarlı olan ve ortaya çıkan bu üç faktörlü yapı, maddelerin içerdikleri anlamlara da dikkat edilerek birinci faktör “bilişsel empati” (1,2,3,7,8,9,11,27. maddeler), ikinci faktör “davranışsal empati” (6,14,15,25,32. maddeler) ve üçüncü faktör ise “duyuşsal empati” (20,24,36. maddeler) diye adlandırılmıştır. Bu faktörlerden bilişsel empatinin yüklerinin .53-.73 arasında, davranışsal empatinin .66-81 arasında ve duyuşsal empatinin ise .77-.83 arasında değişen yük değerleri aldıkları görülmektedir. Elde edilen üçlü yapıda yer alacak maddelerin belirlenmesinde .50 ve üzerinde faktör yük değerlerine (Tabachnick ve Fidel, 2001) sahip olan maddelerin ölçek yapısında kalması uygun bulunmuştur. Ayrıca maddelerin .43-.73 arasında ortak faktör yüklerine sahip olması, tarihsel empati ölçeği-yetişkin formunun oldukça homojen yani birbirine benzeyen bir yapıya sahip olan maddelerden meydana geldiği söylenebilir. Tüm bu bulgulara göre Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formunun oldukça yeterli düzeyde yapı geçerliğine sahip olduğu söylenebilir. Sonuç olarak gerçekleştirilen AFA işlemleri neticesinden 3 faktörlü ve 16 maddeden oluşan bir Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formunun ortaya çıkmıştır.

Yapı Geçerliğine İlişkin DFA Bulguları

Ölçeğin AFA ile elde edilen yapısı DFA ile test edilmiştir. DFA ile elde edilen model uyum değerlerinin incelenmesi ve en iyi uyum veren modelin belirlenmesi önerilir (Meydan ve Şeşen, 2011). Bu bağlamda ilişkisiz model, ilişkili model ve tek faktörlü model için ayrı ayrı model uyum değerlerine yönelik doğrulama işlemleri gerçekleştirilmiştir. Model uyumlarına yönelik elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

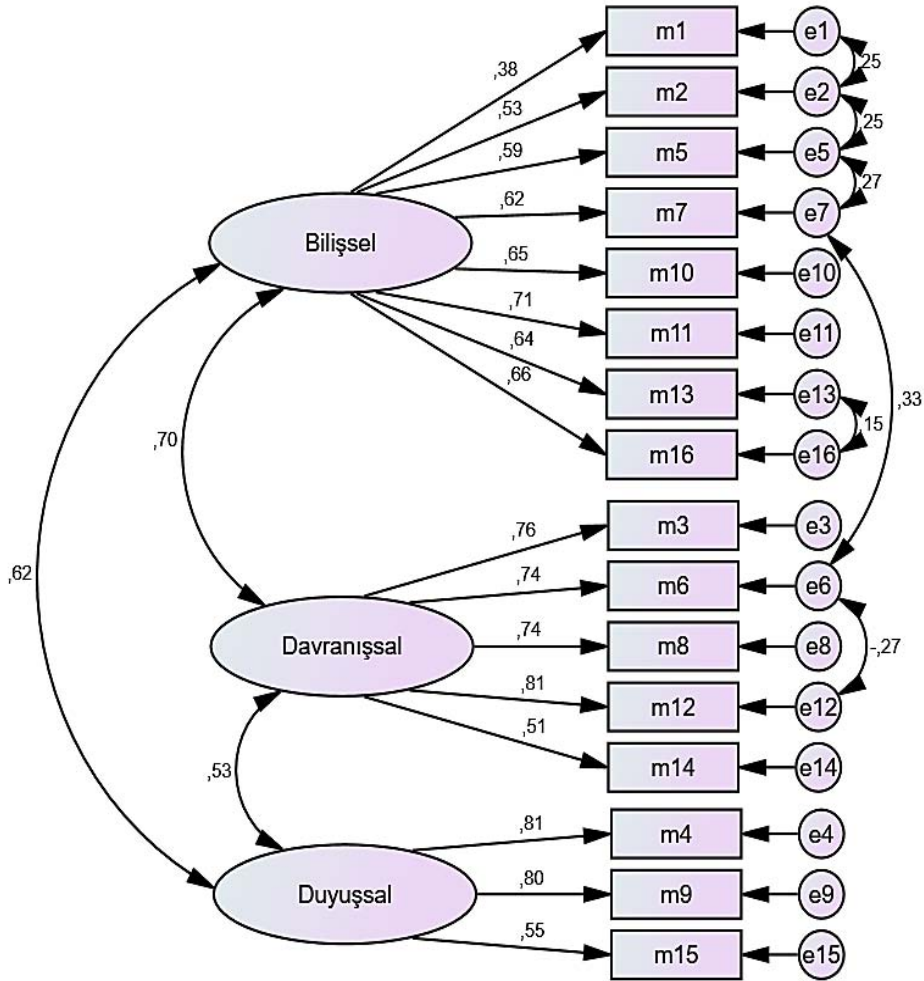
Model Uyumlarına İlişkin Bulguları

Model	χ^2	df	χ^2/df (<.3.0)	RMSEA (<0.08)	RMR (<0.10)	CFI (<0.90)	IFI (<0.90)	AGFI (<0.85)	GFI (<0.90)
İlişkisiz Model	554.76	98	5.66	.111	.16	.81	.81	.79	.85
İlişkili Model	268.29	95	2.82	.069	.04	.93	.93	.89	.92
Tek faktörlü Model	600.35	98	6.13	.116	.06	.79	.71	.74	.82

Tablo 5’te elde edilen model uyum değerleri önerilen kıstas değerler (Bayram, 2013; Jöreskog ve Sörbom, 1996; Schermelleh-Engel ve Moosbrugger, 2003; Şimşek, 2007) dikkate alınarak incelendiğinde en iyi uyum değerlerine ilişkili modelin sahip olduğu görülmektedir. Aşağıda modele ilişkin yol diyagramında da görüldüğü gibi en iyi uyum modelini elde edebilmek için öneriler doğrultusunda birtakım modifikasyonlar yapılmıştır. Kısacası yapılan model uyum işlemleri arasında diğer modellerden ziyade en iyi uyum veren ilişkili model tercih edilmeli ve toplam puanlar alınarak da ölçek kullanılmalıdır. İlişkili modelin path (yol) diagramı Şekil 2’de görülmektedir.

Şekil 2

Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formu'nun Path (Yol) Diagramı

Şekil 2’de görüldüğü gibi tarihsel empati ölçeği-yetişkin formu maddelerinin standartlaştırılmış faktör yükleri bilişsel boyutta .38-.71, davranışsal boyutta .51-.81 ve duyuşsal boyutta ise .55-.81 arasında farklılaşan değerler almışlardır. Daha iyi uyum değerlerini elde edebilmek için model uyumuna ilişkin önerilen modifikasyonlar gerçekleştirilmiştir. Aynı boyut içerisinde yer aldığından ve hata varyansları arasında ilişkiler olan “bilişsel” boyuttan 1-2., 2-5., 5-7. ve 13-16. maddeleri; davranışsal boyuttan ise 6-12. maddeleri arasında χ^2 değerinde ciddi bir düşüşe ve model uyum değerlerinde iyileşmeye sebep olduğundan ilişkilendirmeler yapılmıştır. Üç maddeden fazla ilişkilendirme literatürde uygun olmadığı ifade edilmektedir. Ancak bu çalışmada ilişkilendirmelere yönelik yapılan maddelere bakıldığında özellikle bilişsel boyuttaki maddelerin anlamsal olarak birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Bundan dolayı dört madde ilişkilendirme yapılması uygun bulunmuştur. Ayrıca bilişsel boyuttaki 7 madde (Geçmişte yaşamış insanların ne düşündükleri anlayabilirim) ile davranışsal boyuttaki 6 maddenin (Kendimi tarihte yaşamış bir kişinin yerine koyabilirim) hata varyansları arasında ilişkilendirme yapılmıştır. Her ne kadar farklı boyuttaki maddeler arasında ilişkilendirmeler yapılması tavsiye edilmese de buradaki her iki maddenin de anlamsal olarak birbiriyle oldukça ilişkili olduğu görülmektedir. Maddelerden birinin düşünme

eylemi ile daha çok bilişse vurgu yaptığı, diğer maddenin ise yüklemine daha çok eyleme vurgu yapmış olmasından dolayı böyle bir ilişkilendirme yapılabileceği düşünülmüştür.

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Bulguları

Ölçüt geçerliğine ilişkin olarak Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formu ve alt boyutları ile Toronto Empati Ölçeği ve Özgecilerik Ölçeği aralarındaki korelasyonlara bakılmıştır. Korelasyon analiziyle elde edilen bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Tarihsel Empati Ölçeği, Toronto Empati Ölçeği ve Özgecilerik Ölçeği Aralarındaki İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1. Faktör1 (Bilişsel)	1					
2. Faktör2 (Davranışsal)	.65**	1				
3. Faktör3 (Duyuşsal)	.54**	.48**	1			
4. Tarihsel Empati Ölçeği (Toplam)	.91**	.87**	.72**	1		
5. Toronto Empati Ölçeği (Toplam)	.28**	.27**	.25**	.32**	1	
5. Özgecilerik Ölçeği (Toplam)	.46**	.31**	.32**	.44**	.35**	1

** $p < .01$; $N=356$

Tablo 6'daki bulgular incelendiğinde, Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formunun toplamı ve alt faktörleri (bilişsel, davranışsal, duyuşsal) ile Toronto Empatik Eğilim Ölçeği ve Özgecilerik ölçeği toplam puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeylerde anlamlı ilişkilere sahip olduğu görülmektedir ($p < .01$).

Güvenirlilik Bulguları

Tarihsel empati ölçeğinin (yetişkin formu) güvenirliliğini belirlemek için AFA analizinde kullanılan verilerle birtakım güvenirlilik belirleme işlemleri gerçekleştirilmiştir. Öncelikle maddelerin kendi aralarındaki ilişkiyi görmek amacıyla her bir maddenin düzeltilmiş madde toplam korelasyonları hesaplanmış, alt ve üst gruplarının karşılaştırılmaları yapılmıştır. Yine AFA'da kullanılan aynı veri seti ile iç tutarlılık için Cronbach Alpha, bütüne yönelik güvenirlilik için iki yarı güvenirlilik ve kararlılık için ise ayrı bir çalışma grubundan elde edilen verilerle test-tekrar test güvenirlilik katsayılarının hesaplamaları yapılmıştır. Test-tekrar test güvenirlilik analizinde bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesindeki öğretmen adaylarına dört hafta ara ile toplanan verilerden elde edilen puanların karşılaştırılması yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliliğine ilişkin yapılan tüm bu güvenirlilik analiz bulguları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Ölçeğin Güvenirlik Bulguları

Faktörler	Asıl Ölçek Madde No	Taslak Ölçek Madde No	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	t (Alt%27-Üst%27) ¹	Spearman-Brown Güvenirliği	Cronbach Alpha (α) Güvenirliği	Test-Tekrar Test Güvenirliği
Faktör 1 (Bilişsel)	1	8	.48	9.65*	.80	.85	.72
	2	3	.61	12.38*			
	5	2	.50	10.13*			
	7	1	.56	11.51*			
	10	9	.56	11.50*			
	11	7	.55	9.89*			
	13	11	.49	8.65*			
	16	27	.49	9.26*			
Faktör 2 (Davranışsal)	3	25	.62	16.31*	.81	.82	.73
	6	14	.57	13.95*			
	8	32	.53	13.93*			
	12	6	.54	12.22*			
	14	15	.46	9.08*			
Faktör 2 (Duyuşsal)	4	36	.45	8.68*	.82	.80	.70
	9	20	.50	11.51*			
	15	24	.46	9.89*			
Toplam				31.48*	.75	.88	.77

¹n1-n2=322

*p<.000

Tablo 7’de ölçeğin güvenirligine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde; madde-toplam korelasyon değerlerinin .48-.62 arasında değişen değerlere sahip olduğu ve her bir maddeye ilişkin t-değerlerinin ise anlamlı (p<.001) olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgular, ölçek maddelerinin iç tutarlılıklarının yüksek olduğu, benzer davranışları temsil ettiği ve ayırt edici olduklarının (Büyüköztürk, 2006) birer kanıtı olarak gösterilebilir. Yine aynı tabloda Spearman-Brown güvenirlik katsayılarının alt boyut ve genel toplamda .75-.82 arasında değiştiği dolayısıyla ölçeğin bütününe yönelik güvenilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca Cronbach Alfa güvenirlik katsayılarının alt boyutlar ve genel toplamda ise .80-.88 arasında değişen değerler aldıkları görülmektedir. Buna göre ölçeği oluşturan maddelerin birbirleri ile tutarlı olduğu söylenebilir. Farklı bir çalışma grubu ile ölçeğin kararlı sonuçlar verip vermediğine ilişkin dört hafta ara ile yapılan test-tekrar test güvenirlik katsayılarının alt boyutlar ve genel toplamda .70-.77 arasında değişen değerler aldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda ölçeğin kararlı sonuçlar veren bir ölçek olduğu söylenebilir. Tüm bu bulgular ölçeğin güvenirligine kanıt teşkil ettiği söylenebilir.

Sonuç

Bu araştırmada, yetişkin bireylerin tarihsel empati eğilim d¼zeylerini tespit etmek için “Tarihsel Empati ¼lçeęi-Yetişkin Formu” geliştirilmiş ve ¼lçeęin geçerlik ve g¼venilirlik durumları incelenmiştir. Sonuç olarak ¼lçeęin geliştirilme aşaması ve psikometrik ¼zelliklerinin incelenerek geğerliğinin ve g¼venirlięinin tespit edilmesi řu şekilde geręekleřmiřtir.

Empati ve tarihsel empati kavramlarına ilişkin ulusal ve uluslararası alan yazın incelenmiştir. Yapılan bu incelemelerden sonra empati ve tarihsel empati ile ilgili t¼m alan yazın ve ¼lçek geliştirme çalışmaları da temel alınarak araştırmacılar ve psikoloji alanında iki akademisyenin de katkıları ile 40 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Uzman g¼r¼řlerine dayalı kapsam geğerliliği çalışmaları neticesinde 4 madde madde havuzundan çıkarılarak 36 maddelik beşli Likert tarzında ¼n denemelik bir ¼lçek hazırlanmiş ve ¼rneklem gurubundaki işlevselliği için pilot uygulama yapılmıştır. T¼m bu işlemlerden sonra herhangi bir problemle karşılaşılmadığı için 36 maddelik haline bir kontrol maddesi eklenerek geçerlik ve g¼venirlik çalışmalarına başlanmiştir.

¼lçeęin yapı geğerliği çalışmaları, farklı çalışma gurupları kullanılarak AFA ve DFA ile geręekleřtirilmiřtir. AFA neticesinde “Tarihsel Empati ¼lçeęi-Yetişkin Formu”nun toplam varyansın %57.25’ini açıklayan 16 madde ve “bilişsel”, “duyuşsal” ve “davranışsal” olarak isimlendirilen iki fakt¼rl¼ bir yapıdan oluştuğu belirlenmiştir. Bir ¼lçeęin çok fakt¼rl¼ yapılarda %40’ın ¼zerinde toplam varyansa sahip olması ¼l¼t¼n¼ (B¼y¼k¼zt¼rk, 2006) karşıladığından ¼lçeęin yapı geğerliğine ve ilgili yapıyı ortaya çıkaracak niteliğe sahip olduğu s¼ylenebilir. AFA ile elde edilen ¼lçek yapısının doğruluğu DFA ile sınanmiştir. DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri kabul edilebilir sınırlar d¼hilinde olduğu, “Tarihsel Empati ¼lçeęi-Yetişkin Formu”nun 16 maddelik ¼ boyutlu yapısı bir model olarak da teyit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara g¼re kuramsal olarak kurgulanan ve AFA ile elde edilen yapının farklı bir ¼rneklem grubunda da işlediği, dolayısıyla istatistiksel olarak doğrulandığı s¼ylenebilir.

Ayrıca elde edilen ¼lçeęin, kuramsal olarak ilgili olduğu varsayılan birtakım kavramlarla karşılaştırılması yapılmıştır. Bunun için Tarihsel Empati ¼lçeęi-Yetişkin Formu ve alt boyutları ile Toronto Empati ¼lçeęi ve ¼zgeçilik ¼lçeęi aralarındaki ilişkiler farklı bir ¼rneklem grubunda eř zamanlı bir şekilde incelenmiştir. Yapılan bu ¼l¼t-bağıntılı geçerlik işlemlerinde elde edilen sonuçlara g¼re Tarihsel Empati ¼lçeęi-Yetişkin Formu ve alt boyutları ile Toronto Empati ¼lçeęi ve ¼zgeçilik ¼lçeęi arasındaki ilişkilerin ¼l¼t geğerliği sağladığı şeklinde yorumlanmiştir. T¼m bu elde edilen ilişkisel sonuçların teorik açıklamalarla ve araştırma literat¼r¼ ile uyumlu olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

Son olarak ise “Tarihsel Empati ¼lçeęi-Yetişkin Formu”nun g¼venirlik hesaplamaları bağlamında Cronbach alfa, Spearman-Brown ve test-tekrar test g¼venirlik katsayılarına bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar dahilinde ¼lçeęin g¼venirlik için temel ¼l¼t olan .70’in (B¼y¼k¼zt¼rk, 2006; Tezbaşaran, 1996) ¼zerinde olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda g¼venirlięe ilişkin elde edilen sonuçlara g¼re, ¼lçeęin ve maddelerinin iç tutarlılığının y¼ksek olduğu, ¼lçeęin b¼t¼n¼ne y¼nelik

güvenilir sonuçlar verdiği, ölçek maddelerinin benzer davranışları temsil ettiği ve ayırt edici olduğu ve ölçeğin kararlı sonuçlar verdiği söylenebilir. Kısacası ölçeğin hem toplamda hem de her üç boyutta güvenilir sonuçlar verebileceği söylenebilir.

Sonuç olarak yetişkin bireylerin tarihsel empati eğilim düzeylerini tespit etmek için geliştirilen “Tarihsel Empati Ölçeği-Yetişkin Formu” ölçek geliştirme çalışmalarının psikometrik ölçütlerini çok iyi derecede karşıladığından geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Empati kavramının kuramsal yapısıyla da uyumlu olarak ölçek bilişsel davranışsal ve duyuşsal olmak üzere üç boyuttan oluşmuştur. Geliştirilen bu ölçek ile yetişkin bireylerin tarihsel empati eğilimlerini belirlemeye veya ilgili kavramlarla açıklamaya yönelik ilişkisel çalışmalar yapılabilir.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar bu çalışmaya eşit olarak katkıda bulunmuştur.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Altıkulaç, A., & Gökkaya, A. K. (2014). Tarih öğretiminde hatıratların kullanımının tarihsel empati becerisine etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 9(1), s.21-35.
- Barton, K. C. & Levstik L. S. (2004). *Teaching history for the common good*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Bayram, N. (2013). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş AMOS uygulamaları*. Ezgi Kitapevi.
- Birgin, O. (2016). Bloom taksonomisi. Erhan Bingöllü, Selahattin Arslan ve İsmail Özgür Zembat (Ed.) *Matematik Eğitiminde Teoriler* (ss. 839-860). Ankara: Pegem Akademi.
- Brant, D., & Clark, P. (2006). Historical empathy and Canada: "A people's history". *Canadian Journal of Education*, 29(4), s.1039-1063.
- Brooks, S. (2011). Historical empathy as perspective recognition and care in one secondary social studies classroom. *Theory & Research in Social Education*, 39, s.166–202. <http://doi.org/doi:10.1080/00933104.2011.10473452>
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, s.470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), s.133-151.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çalışkan, H. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde tarihsel empatinin kullanılmasına yönelik örnek bir uygulama: Sefer günlükleri*. International Conference on Education 2008 (I.C.E.S 08), 23-25 June, Eastern Mediterranean University, Famagusta/North Cyprus.
- Çalışkan, H., & Demir, B. (2019). Ergenlerde tarihsel empati ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish History Education Journal*, 8(1), s.129-149.
- De Leur, T., van Boxtel, C., & Wilschut, A. (2020). 'When I'm drawing, I see pictures in my head': Secondary school students constructing an image of the past by means of a drawing task and writing task. *European Journal of Psychology of Education*, 35(1), s.155–175. <https://doi.org/10.1007/s10212-019-00419-7>
- Dinç, E., & Üztemur, S. (2018). Tarihsel bakış açısı edinme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel bakış açısı edinme becerilerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), s.478-518.
- Dökmen, Ü. (1997). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem.
- Emel, O. B., & Berberoğlu, B. (2015). Çanakkale savaşları ve Anzak günü kapsamında Türkiye ve Yeni Zelanda eğitim programlarında 'tarihsel empati ve küresel vatandaşlık' kavramlarının karşılaştırması. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 13(18), s.657-666.

- Endacott, J. (2010). Reconsidering affective engagement in historical empathy. *Theory and Research in Social Education*, 38(1), s.6–49.
- Endacott, J., & Brooks, S. (2018). Historical empathy: Perspectives and responding to the past. In S. A. Metzger & L. McArthur Harris (Eds.), *The Wiley international handbook of history teaching and learning* (pp. 203–226). Wiley-Blackwell.
- Foster, S. (1999). Using historical empathy to excite students about the study of history: Can you empathize with Neville Chamberlain? *The Social Studies*, 90(1), s.18–24. <https://doi.org/10.1080/00377999909602386>
- Hanneke B., Geerte M. S., & Carla, B. (2020). Students' and teachers' beliefs about historical empathy in secondary history education, *Theory & Research in Social Education*, 48(4), s.529-551, [http://doi.org/ DOI: 10.1080/00933104.2020.1808131](http://doi.org/DOI:10.1080/00933104.2020.1808131)
- Hartmann, U., & Hasselhorn, M. (2008). Historical perspective taking: A standardized measure for an aspect of students' historical thinking. *Learning and Individual Differences*, 18(2), s.264–270.
- Hartmann, U., & Hasselhorn, M. (2008). Historical perspective taking: a standardized measure for an aspect of students' historical thinking. *Learning and Individual Differences*, 18, s.264–270.
- Huijgen, T., Van Boxtel, C., Van de Grift, W., & Holthuis, P. (2014). Testing elementary and secondary school students' ability to perform historical perspective taking: The constructing of valid and reliable measure instruments. *European Journal of Psychology of Education*, 29, s.653–672. [http://doi.org/ doi:10.1007/s10212-014-0219-4](http://doi.org/doi:10.1007/s10212-014-0219-4)
- Jeong, J. (2004). *Analysis of the factors and the roles of HRD in organizational learning styles as identified by key informants at selected corporations in the Republic of Korea* (Unpublished Doctoral Thesis), Texas A&M University.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1996). *LISREL 8 user's reference guide*. Scientific Software International.
- Karabağ, G. (2015). Kuramdan uygulamaya tarihsel empati. İçinde Yücel Kabapınar (Ed.), *Empatiyle Gelişmek Empatiyi Geliştirmek: Çocuk ve Empati* (s.508-564). Ankara: Pegem Akademi.
- Karabağ, Ş. G. (2003). *Öğretilebilir ve bilişsel bir beceri olarak tarihi empati* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. London: Routledge.
- Lee, P., & Ashby, R. (2001). Empathy, perspective taking, and rational understanding. In O. L. Davis, E. A. Yeager, & S. Foster (Eds.), *Historical empathy and perspective taking in the social studies* (pp. 21–50). Rowman and Littlefield.
- Meydan, C. H., & Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Detay.

- Rushton, J. P., Chrisjohn, R. D., & Fekken, G. C. (1981). The altruistic personality and self report altruism scale. *Personality and Individual Differences*, 2, s.293- 302.
- Schermelleh-Engel, K., & Moosbrugger, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), s.23-74.
- Seixas, P., & Peck, C. (2004). Teaching historical thinking. In A. Sears & I. Wright (Eds.), *Challenges and prospects for Canadian social studies* (pp. 109–117). Pacific Educational.
- Spreng, R. N., McKinnon, M. C., Mar, R. A., & Levine, B. (2009). The Toronto empathy questionnaire: scale development and initial validation of a factor-analytic solution to multiple empathy measures. *Journal of Personality Assessment*, 91(1), s.62-71.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ekinoks.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Fourth Edition. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Tekes, B., & Hasta, D. (2015). Özgeçmiş ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 3(6), s.55-75. <http://doi.org/10.7816/nesne-03-06-03>.
- Tezbaşaran, A. A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği.
- Totan, T., Dogan, T., & Sapmaz, F. (2012). The Toronto empathy questionnaire: evaluation of psychometric properties among Turkish university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 46, s.179-198.
- Yeager, E. A., & Foster, S. J., (2001). The role of empathy in the development of historical Understanding. In O. L. Davis Jr., E. A. Yeager, & S. J. Foster (Eds.), *Historical empathy and perspective taking in the social studies* (pp. 13-20). Rowman & Littlefield.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 1, s.771-774.